

Õigusõpetus

Sisukord	[edastamise eest tänu ...]
Õigussüsteemi üldiseloostus Õigusaktid Normatiivaktide kehtivus Õigusaktide süstematiseerimine Õigussuhe Õigussuhte subjektid Õigussuhte objekt Juriidilised faktid Õigusrikkumine ja juriidiline vastutus Hädaaitse Hädaaisund Kurjategija kinnipidamine Kuriteo matkimine Tsiviilõigus Füüsilised isikud Füüsiliste isikute isiklike õiguste kaitse. Juriidilised isikud. Tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimine, muutumine ja lõpetamine. Tähtaeg Esindus Tsiviilõiguste teostamine ja kaitse Asjaõigus Asjad Omand Omandikaitse Vallasomandi tekkimise viis: Kinnisomandi tekkimine ja lõpp Kinnisomandi ulatus Veekogud Servituudid	Kohustusõigus Tsiviilõiguste tekkimine Kohustuste üksikud liigid Tööõigus Tööleping Poolte kohustused Teisele tööle üleminek Töölepingu lõpetamine Töö- ja puhkeaeg Töötulid Töödistsipliin e. töötajate distsiplinaarvastutus Haldusõigus Haldusõiguse rikkumine Halduskaristus Halduskaristuse kohaldamine Kriminaalõigus Kriminaalvastutus Kuriteo varjamine Karistus Karistuse mõistmine Karistuste liitmine Karistusest vabanemine

Õigusnorm

Õigus jaguneb:

- Eraõigus
- Tsiviilõigus
 - Võlaõigus
 - Asjaõigus, tööõigus
 - Perekonnaõigus
- Kaubandusõigus
- Majandusõigus
- Avalik õigus
- Rahvusvaheline õigus
- Riigiõigus
- Kriminaalõigus
- Haldusõigus
- Protsessiõigus

- Tsiviilprotsess
- Kriminaalprotsess

Õigusnorm on õiguste ja kohustuste kujul riigi poolt kehtestatud üldkohustuslik käitumisreegel, mille täitmist tagatakse sunnijõuga. Õigusnorm lähtub riigilt, ta on käitumisreegel, mis kannab autoritaarset iseloomu ning esineb kas käsu või keeluna. Õigusnorme kaitstakse riigi sunnijõuga. Riik peab normide tagama täitmise. Õigusnorm annab antud suhte liigist osavõtjale subjektiivsed õigused ja paneb neile vastavad juriidilised kohustused. Õigusnorm kehtestab selle mõju alla sattujale käitumise vastavad raamid sellega, et määratleb formaalselt isiku õigused ja kohustused.

Õigusnorm on inimeste käitumist reguleeriv käsk või keeld, mis peab vastama kolmele küsimusele:

1. Peab näitama, millised on õigused ja kohustused, mis subjektile tekivad ehk milline on subjektilt nõutav käitumine.
2. Peab näitama tingimused, mille korral tuleb käituda vastavalt normile.
3. Milline on riiklik sund, mida rakendatakse normi rikkumisel.

Vastavalt sellele õigusnormi loogilisele struktuurile eristatakse kolme elementi: hüpotees, dispositioon ja sanktsioon. Täpsemalt:

- Hüpotees näitab vajaliku käitumise ja sisaldab subjektide õigused ja kohustused
- Dispositioon näitab vajaliku käitumise ja sisaldab subjektide õigused ja kohustused
- Sanktsioon näitab riiklikku mõjutusvahendit, mida riik rakendab dispositiooni nõuete rikkumise eest hüpoteesi tingimustes.

Õigusnormi hüpoteesi liigitatakse:

- Määratletud hüpotees, näitab täpselt normi kehtivuse piirid
- Suhteliselt määratud hüpotees, näitab samuti normikehtivuse tingimused, kuid nende olemasolu või puudumine tuvastatakse igal konkreetsel juhul eraldi
- Määratlemata hüpotees, ei määra normi rakendamise tingimusi, normi rakendatakse vajaduse korral või isikliku äranägemise kohaselt

Konkreetsuse järgi eristatakse kasuistlikke ja abstraktseid hüpoteese. Kasuistlik hüpotees näitab tingimusi, mille korral norm kuulub rakendamisele. Abstraktne hüpotees annab tingimused üldistatud kujul.

Õigusnormi dispositioon on õigusnormi osa, mis näitab kuidas peab käituma subjekt hüpoteesi tingimuse olemasolul. Dispositioonid võivad olla kas abstraktsed või kasuaalsed. Dispositioonid võivad olla normatiivses akti väljendamise viisi järgi lihtsad või kirjeldavad. Lihtne dispositioon näitab käitumise sisu seda kirjeldamata, kirjeldav dispositioon iseloomustab käitumist lähemalt, annab selle iseloomulikud tunnused. Määratlusastme järgi jagunevad dispositioonid määratud, suhteliselt määratud ja alternatiivseteks. Absoluutselt on määratud dispositioon on see, mis annab täpselt hooldeõigused ja kohustused. Suhteliselt määratud dispositioon võimaldab seadusandja kehtestatud üldistes raamides oma kohustusi täpsustada. Alternatiivne dispositioon võimaldab subjektile valida kahe või enama käitumise vahel.

Sanktsioonid näitavad neid mõjuvahendeid, mis kuuluvad rakendamisele normi rikkuja suhtes. Sanktsioone liigitatakse rakendatavate mõjutusvahendite iseloomu ja neid rakendatavate organite järgi. Eristatakse kriminaalõiguslike sanktsioone, haldusõiguslike sanktsioone, distsiplinaarkaristussanktsioone. Sanktsioonid jagunevad määratletud, suhteliselt määratletud ja alternatiivseteks sanktsioonideks. Määratletud sanktsioonid on sellised, kus määratletud õigusvahend on antud ilma igasuguste muude võimalusteta. Suhteliselt määratletud sanktsioon on selline, kus on antud sanktsiooni maksimum- ja miinimumpiirid. Alternatiivsed sanktsioonid on sellised, kus on valida kahe või enama sanktsiooni vahel. Kumulatiivsed on sanktsioonid, mis võimaldavad mitmeid sanktsioone kohaldada üheaegselt. Määratlemata sanktsioon on sanktsioon, mille sisu ei ole määratud.

Õigusnorme võib liigitada vastavalt nende eesmärkidele regulatiivseteks ja kaitsvateks. Regulatiivsed on suunatud ühiskondliku suhte reguleerimisele, annavad suhtest osavõtjale õigused ja kohustused, neid võib nimetada ka õigust kehtestavateks. Kaitsvad õigusnormid on juriidilist vastutust kehtestavad, nad reguleerivad riiklike kaitsevahendite kasutamist.

Moraal on ühiskondliku teadvuse üks norm, mis määrab ära inimeste käitumise kohustused üksteise ja ka ühiskonna suhtes. Toimub inimeste käitumise hindamine erinevateks kategooriateks. Moraal kujunes välja koos õigusega. Moraalireeglid saavad käitumist reguleerivaks jõuks, kui nad on saanud siseveendumuseks.

Õigussüsteemi üldiseloostus

Õigussüsteemis eristatakse kahte osa: eraõigust ja avalikku õigust. Eraõiguseks nimetatakse norme, mis reguleerivad suhteid üksikisikute vahel. Avaliku õiguse moodustavad need normid, kus üheks pooleks on riik ja meetod on autoritaarne.

Riigiõigus ehk konstitutsiooniline õigus on selliste instituutide ja normide kogum, mis reguleerib ühiskondlik-poliitilist organisatsiooni ja ühiskonna sotsiaalmajanduslikku süsteemi. Siia kuuluvad ühiskonnakorraldus, riigivõimu organisatsioon ja valimisõigus. Riigiõigus annab teistele õigusharudele lähtealused.

Haldusõigus ehk administratiivõigus on üks suuremaid õigussüsteemi harusid. Haldusõigus reguleerib täitevkorraldavat tegevust, sõltumata organitest, kes seda teostavad, reguleerides eega suhteid riigi valitsemisorganite vahel, riigi valitsemisorganite ja ühiskondlike organisatsioonide vahel ning organite ja kodanike vahel.

Finantsõigus reguleerib suhteid, mis tekivad riigioranite rakendustegevuses (eelarve, maksude kehtestamine) ning reguleerib suhteid kodanike ja riigioranite vahel.

Maaõigus reguleerib maakasutuse suhteid, olles iseseisev õigusharu sotsialistlikes riikides.

Kriminaalõigus kui õigusharu on suunatud võitlusele kuritegude vastu karistuse rakendamisega kuriteo toimepanijate suhtes. Määrab ära nende ühiskondlike suhete ringi, mida riik kaitseb. Ühtlasi näitab, kuidas riigioranid peavad suhtuma kuriteo toimepanijasse.

Kriminaalprotsessi õigus reguleerib juurdlus- ja uurimisorganite, prokuratuuri ja kohtu tegevust menetluse teostamisel kriminaalasjades.

Tsiviilõigus on üks mahukamaid õigusharuseid, reguleerib varalisi suhteid subjektist sõltumata ning autonoomse meetodi alusel.

Tsiviilprotsessiõigus reguleerib kohtuorganite ja protsessis osalejate tegevust kodanike õiguse kaitsmisel. Tsiviilprotsessiõiguse normid määravad ära kohtuorganite õigused ja kohustused ja reguleerib protsessist osavõtjate suhteid protsessi käigus. Reguleerib notariaalorganite ja arbitraažioranite tegevust.

Perekonnaõigus reguleerib abielu ja perekondlike suhteid, mis tulenevad abielust, sugulusest, lapsendamisest jne. See õigusharu reguleerib varalisi suhteid, mis tulenevad abikaasade varalistest vahekordadest.

Tööõigus reguleerib tööandjate ja töövõtjate töösuhteid ja mõningaid nendega seotud suhteid. Reguleerib töösuhte loomist, kasutamist, lõppemist, töötasu, puhkeaega, pensionikindlustussuhteid jne.

Rahvusvaheline õigus on eriline õigusharu, mis reguleerib suhteid riikide vahe, mis tekivad poliitilise, majandusliku, kultuurilise suhtlemise pinnal. Rahvusvahelise õiguse normid on väljendatud rahvusvahelistes lepingutes, paktides. Sanktsioonid võivad olla poliitilised, majanduslikud, moraalsed. Erinevused riikide õigussüsteemidees ei anna põhjust sõjaks. Erinevuseks teistest õigusharudest:

1. Subjektid on riigid
2. Normide jaoks ei ole ühtset seadusandjat, norme loovad suhtest osavõtjad ise lepingute, konventsioonide ja muu sellise teel
3. Puudub tsentraliseeritud sunniaparaat, täitmise kindlustavad osavõtjad ise.
4. Põhilisteks õigusallikateks on lepingud ja tavad

[Tagasi algusse](#)

Õigusaktid

Õigusnormidele peab olema antud mingi väljendusvorm, mille kaudu nad jõuavad inimeste teadvusse. Sellisteks väljendusvormideks on olnud õiguslik tava, kohtupretsedent, õigusteadlaste arvamus, leping ning normatiivne akt. Neist tähtsaimal kohal on normatiivne ehk õigustloov akt. Õigusaktid on dokumendid, milles riigiorganid vastavalt oma pädevusele kehtestavad ühiskondlikest suhetest osavõtjatele õigusi ja panevad kohustusi. Põhimõtteliselt võivad need aktid olla kahesugused sõltuvalt neis sisalduvatest õiguste ja kohustuste iseloomust, eelkõige aga isikute ringist, keda need õigused ja kohustused iseloomustavad. Normatiivne õigusakt on suunatud õigusnormi kehtestamisele, ta sisaldab üldkohustuslikke käitumisreegleid, ta on õiguse üldakt. Individuaalne õigusakt annab õigused ja kohustused määratletud subjektideringile, tavaliselt ühele subjektile. Normatiivsed aktid kehtestatakse erinevate riigiorganite poolt. Iga riigiorgan omab õigusloomeks teatud pädevust, sõltuvalt riigiorгани kohast riigiparaadis, tema funktsioonidest ja tema kompetentsi ulatusest. Vastavalt riigiorгани asendile riigiparaadis erineb ka õigustloovate aktide juriidiline jõud. Kõige kõrgemaks organiks kõikides riikides on parlament, kellele kuulub ka seadusandlik võim. Muud aktid peavad olema seadusega kooskõlas. Seadused võetakse vastu erilise protseduuri tulemusena.

Normatiivaktide kehtivus

Iga normatiivakt on kehtiv teatud aja jooksul teataval territooriumil teatava isikute ringi suhtes. Normatiivakti kehtivuse piirid on:

- Ajaline kehtivus on piiritletud tema kehtima hakkamise ja kehtivuse lõppemisega. Seadused jõustuvad 10 päeva pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses endas ei ole määratud teisiti. Vabariigi valitsuse aktid ilmuvad Riigi Teatajas, kuid jõustuvad allakirjutamise hetkest, kui pole teisiti sätestatud. Vabariigi presidendi aktid ametiisikute ametisse määramise või vabastamise kohta jõustuvad allakirjutamise hetkest. Vabariigi presidendi muud aktid, Riigikogu otsused, Valitsuse määrused ja muud õigusaktid jõustuvad järgmisel päeval pärast ilumist Riigi Teatajas kui pole sätestatud teisiti. Välislepingud jõustuvad lepingus sätestatud korras. Riigikohtu lahendid jõustuvad kohtumenetluse seadustes kehtestatud korras. Üldjuhul ei oma need lahendid tagasiulatavat jõudu välja arvatud juhul kui see on selgesõnaliselt sätestatud või kui see ta kõrvaldab või kergendab teo karistatavust. Normatiivakt lõpetab kehtivuse tema kehtivuse lõpetamisel selleks pädeva organisatsiooni poolt või tema kehtivusaja möödumisel. Lõppemine kehtestatakse eraldi aktiga või uue samasisulise akti vastuvõtmise või sama akti osade muutmisega. Lõppu saab kehtestada ebatäpselt jättes märkimata, millised osad kaotavad kehtivuse. Kahe või enama samasisulise õigusakti kehtimisel esineb õiguse kollisioon. Kui omavahel kollisioonis olevad õigusaktid on sama riigiorгани aktid, siis kehtib hilisem, kui nad lähtuvad erineva tasemega riigiorganitelt, siis kõrgema riigiorгани akt.
- Territoriaalne kehtivus:

Kõik riigid kehtestavad reeglina oma aktid kogu riigi territooriumil. Riigi territooriumiks loetakse:

1. Riigipiiriga piiratud maismaaala
2. Riigi territoriaal- ja siseveed
3. Õhuruumi maismaa, territoriaal- ja sisevete kohal
4. Atmosfääris asuvaid vastava riigi kosmose- ja lennuparaatide pinda
5. Maapõuda riigipiiriga piiratud territooriumi all

6. Kauba- ja reisilaevu avamerel riigilipu all
7. Sõjalaevu avamerel ja sadamates

Territoriaalmere lähtejoon ühendab rannikust kõige kaugemal asuvaid maismaa osi ning merest välja ulatuvaid objekte ning madala veeseisu ajal veest väljaulatuvaid objekte. Sissepoole jäävad siseveed, väljapoole territoriaalveed (Eestis põhiliselt 12 meremiili, kohati vähem vastavalt rahvusvahelistele lepetele).

Majandustsoon jääb piirist väljapoole ja ulatus lepatakse kokku naaberriikidega. Õhuruum ulatub kuni lennuki lennukõrguseni. Maapõue kasutamise määravad ära tehnilised võimalused. Kriminaalvastutusele võetakse isik seal riigis, kus kuritöö teostatakse, välja arvatud juhud, kus on seadusega teisiti kehtestatud. Tsiviilvaidlused lahendatakse kinnisvara asukoha järgi. Määravaks on poolte vahel sõlmitud lepingud.

- Kehtivus isikuteeringi suhtes:

Reeglina kehtivad õigusaktid kõigi selle riigi territooriumil asuvate isikute suhtes. Seaduses võib olla määratud ka täpne isikute ring. Tavaliselt ei kehti seadused mõnede riigis viibivate välisriikide kodanike suhtes. Neil kodanikel on eksterritoriaalsuse õigused ehk nad omavad diplomaatilist immuuniteti. Sellised õigused on:

- 1) Riigis viibival välisriigipeal
- 2) Välisriikide diplomaatilise korpuse esindajatel: saadikud, asjurid, nõunikud, sekretärid, atašeed, abikaasad ja alaealised perekonnaliikmed. Tehniline- ja abipersonal seda õigust ei kasuta.

Kui selline isik paneb toime kuriteo, lahendatakse asi diplomaatilisi kanaleid kasutades. Isik võidakse kuulutada persona non grataks ja esitada tähtaeg, mille jooksul ta peab riigist lahuma (min 48h) või võidakse piirduda nootide vahetamisega. Tavalisim ebasoovitav tegevus on nuhkimine.

[Tagasi algusse](#)

Õigusaktide süstematiseerimine

Seaduslikkuse tagamise seisukohalt on tähtis õigusaktide süstematiseerimine. Süsteem kujutab endast aktide viimist teatud kooskõlastatud süsteemi, rühmitamist teostatakse teatud tunnuste alusel, teatud järjekorras. Õigusaktide süstematiseerimiseks on kaks põhivormi: inkorporeerimine ja kodifitseerimine.

Inkorporeerimise korral seatakse õigusaktid mingisse kindlasse järjestusse (kronoloogilisse, alfabeetiliselt, jne) ja saadakse õigusaktide kogumik. Sisulist töötlemist ei toimu. Levinumad on ka kronoloogilised kogud, ka Eesti seadused on sellisel kujul olemas.

Kodifitseerimise korral töötatakse normatiivne materjal põhjalikult läbi, kooskõlastatakse ja ühtlustatakse. Osa vananenud akte ja sätteid kuulutatakse kehtetuks, tehakse juurde uusi sätteid. Toimub põhjalik sisuline läbitötlus. Saadakse koodeks- terviklik, ühtne õigusakt.

Õigussuhe

Õigussuhe on õigusnormide alusel tekkiv isikutevaheline individualiseeritud ühiskondlik suhe, mida iseloomustab subjekti õiguste ja kohustuste olemasolu ja mis toetub riigi sunnijõule. Õigusnorm on käitumisreegel, mis sisaldub seaduses. Õigussuhete erinevused teistest suhetest:

1. Õigussuhe on niisugune seos, mis tekib õigusnormide alusel. Õigussuhe on õigusnormi realiseerimise vahendiks
2. Õigussuhe on niisugune inimestevaheline seos, mis tekib subjekti ja objekti õiguste ja kohustuste kaudu. Õigusnorm kehtestab subjekti õigused ja juriidilised kohustused, need seovad inimese õigussuhtesse.
3. Õigussuhe on niisugune inimestevaheline seos, mille olemasolu tagab riik oma sunnijõuga.
4. Õigussuhe on niisugune inimestevaheline seos, mis kannab individualiseeritud iseloomu.

Niipea, kui tekib õigusnormi hüpoteesis märgitud tingimus (juriidiline fakt), tekivad inimesele, keda see fakt puudutab, vastavad õigused ja kohustused, tekib õigussuhe, suhe, mille subjektid seotakse omavahel õiguste ja kohustustega. Õigussuhe on reaalsuses eksisteeriva materiaalse või faktilise suhte juriidiliseks vormiks.

Kohustus on riigi poolt kehtestatud kohustuslik käitumismäär. Kohustatud isik peab täitma õigustatud isiku seaduslikke nõudmisi.

Õigussuhte subjektid

Õigussuhtes osalevad inimesed, organisatsioonid, riigiorganid ja riik. Tingimuseks on õigussubjektsus ehk võime osaleda õigussuhtes. Eeldused õigussubjektsusele määravad ära ühiskondliku elu tingimused. Õigussubjektsus kujutab endast isikute võimet olla osavõtjaks õigussuhtest, juriidiliste õiguste ja kohustuste kandjaks. Üksikisikud võivad olla subjektiks kõigis õigusharudes välja arvatud rahvusvahelises õiguses. Üksikisiku õigussubjektsust iseloomustavad isiku õigusvõime ja teovõime. Teovõime on lahutatav õigusvõimest ainult tsiviilõigussuhtes, kuna seal on mõnede subjektide suhete iseloom selline, et nad võivad kuuluda ühele isikule, aga teostada võivad teised isikud ja seega saab õigusvõime omistada isikule, kellel pole teovõimet. Õigusvõime on võime omada õiguse ja kohustusi, iseseisvalt teostada ehk omandada neid õigusi ja kohustusi oma tegudega. Teovõimetute õigusi ja kohustusi teostab keegi teine. Õigussubjektsus eeldab subjekti võimet kanda iseseisvat juriidilist vastutust toimepandud õigusrikkumiste eest ehk delikti võimet.

Selleks, et mõni organisatsioon astuks majanduslikesse suhetesse, peab ta olema tunnistanud juriidiliseks isikuks ehk talle peab olema antud juriidilise isiku subjektsus. Juriidiline isik peab olema kantud vastavasse registrisse- äriregistrisse. Juriidilisel isikul peab olema põhikiri. Juriidilise isiku peab asutama kas teatud liiki juriidilise isiku kohta käiva seaduse või otse selle juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel.

Riigiorganite õigussubjektsuse määrab ära nende pädevus ehk kompetents. Kompetents on riigiorgani õiguste ja kohustuste kogu, mis on talle pandud riigi poolt, see on küsimuste ring, milles tema otsused on kohustuslikud.

Õigussuhte objekt

Õigussuhte objektiks on kõik esemed, mittemateriaalsed väärtused, millele on suunatud õigussubjektide käitumine, mille tõttu õigussuhe üldse tekib. Õigussuhte objektiks loetakse materiaalseid ja mittemateriaalseid nähtusi, mis õigussuhte jaoks esinevad hüvena.

Juriidilised faktid

Õigussuhte tekkimine, muutumine ja lõppemine sõltub paljudest tingimustest ja asjaoludest ühiskondlikus elus ja üksikinimeste elus. Need asjaolud on tingimused, millega seadusandja seob juriidilise tagajärje tekkimise, on toodud õigusnormi hüpoteesis. Neid asjaolud ja tingimused on juriidilised faktid. Juriidilisteks faktideks nimetatakse selliseid tegelikkuses asetleidvaid asjaolusid, millega õigusnorm (hüpotees) seob subjektiivsete õiguste ja juriidiliste kohustuste tekkimise, muutumise või lõppemise. Sõltuvalt juriidilise fakti seosest subjektide tahtega liigitatakse juriidilisi fakte sündmusteks ja tegudeks. Sündmused toimuvad sõltumata inimese tahtest, tegu on väliselt väljendatud inimese tahteavaldus, käitumisakt. Tegusid liigitatakse õiguspärasteks ja õigusvastasteks.

1. Õiguspärased teod on
2. Juriidilised aktid e. inimeste käitumised, mis on otseselt suunatud juriidilise tagajärje saavutamiseks (leping)
3. Juriidilised toimingud, kutsuvad esile juriidilise tagajärjed sõltumata nende soovitaja tahtest
4. Juriidilise resultaadiga ehk objektiviseeritud resultaadiga teod, st. inimese tegu ei ole suunatud juriidilise tagajärje saavutamisele, kuid ta tegevus loob talle õigused.

Õigusvastased teod on: õigusrikkumised, neid liigitatakse vastavalt õigusharule.

Lähtudes õiguslikest tagajärgedest liigitatakse juriidilised faktid:

1. Õigust loovad faktid (leping, tehing)
2. Õigust muutvad faktid
3. Õigust lõpetavad faktid (surm, hõivamine)

Juriidilised eeldused on sellised juriidilised faktid, mille puhul eeldatakse mingite asjade olemasolu ja sellele eeldusele antakse tähendus, mis on võrdne eeldatava asjaoluga. Näiteks:

1. Seaduse tundmine, seadusandja eeldab, et kõik teavad seadusi
2. Süüsus, kuni kohus pole inimest süüdi tunnistanud, on inimene süütu
3. Surnuks tunnistamine, eeldatakse, et inimene on surnud ilma kindla faktita
4. Prejuditsioon, eeldus, et kõik õiguslikud dokumendid on tõesed, kuni pole tõendatud vastupidist

Juriidiliste faktide olemasolu või puudumine tehakse kindlaks juriidiliste tõendite abil. Juriidiline tõend on teatud viisil fikseeritud jäljend tegelikkuses aset leidnud sündmusest või teost.

[Tagasi algusse](#)

Õigusrikkumine ja juriidiline vastutus

Isikute käitumine võib olla nii õiguspärane kui õigusvastane. Kui käitumine pole õigusega reguleeritud, on see õiguspärane käitumine. Õigusrikkumine on juriidiline fakt, mis kujutab endast süülist õigusvastast tegu, mille on toime pannud deliktivõimeline isik. See on juriidilise vastutuse aluseks. Igasugune inimese käitumise akt moodustub neljast elemendist:

1. Subjekt
Subjekt on deliktivõimeline isik. Organisatsioon saab olla õigusrikkujaks ainult oma tegevusvaldkonnas.
2. Subjektiivne külg

Õigusrikkumises väljendub ka isiku suhtumine oma tegevusse ja teistesse isikutesse, ühiskondlikesse huvidesse, eesmärgid, motiivid. Kogu seda isiku suhtumist oma teosse nimetatakse teo subjektiivseks küljeks. Kui tuvastatakse isiku süü, siis sellega ühtlasi tunnistatakse, et isiku käitumises on kõik õigusrikkumise tunnused. Kuritegu on toime pandud tahtlikult, kui selle toime pannud isik nägi ette selle kahjulikke tagajärgi ja soovis nende saabumist, kuigi võis neid ette näha. Seda nimetatakse otseseks tahtluseks. Kui isik teadlikult mõonab kahjulike tagajärgede saabumist, on tegemist kaudse tahtlusega. Kuritegu on toime pandud ettevaatamatusest, kui isik nägi ette oma tegevuses ühiskonnale ohtlikke tagajärgi, kuid kergemeelselt lootis neid ära hoida. See on kuritegelik hooletus.

3. Objekt
Objektiks on õigusega kaitstud ühiskondlikud suhted. Kõige tähtsamaid suhteid kaitstakse kriminaalõiguslike normidega.
4. Objektiivne külg

Teatavatel juhtudel erelistel asjaoludel võib mõni tegu, millel on õigusrikkumise tunnused, mitte olla õigusvastane tegu. Õigusvastasuse välistab kannatanu nõusolek, kusjuures see nõusolek ei tohi olla antud sotsiaalselt kahjulike tagajärgede saavutamiseks, nõusolek peab olema vabatahtlik ja peab olema antud teovõimelise isiku poolt. Õigusvastane pole tegu, mille paneb toime isik talle pandud teenistus- või kutsealaste kohustuste täitmisel. Kui see käsk on aga kuritegeliku iseloomuga või antud ülemuse poolt oma volituse piire ületades või kui käsk on antud vorminõude rikkumisega, siis kannab vastutust selle käsu täitmise eest käsu täitja. Õigusvastane pole ka tegu, mis pannakse toime omandiõiguste teostamisele, kuigi sellega tekitatakse kahju teistele isikutele.

Teo õigusvastasuse välistab hädaseisund ja hädakaitseisund.

Hädakaitse

Hädakaitse on kaitsjat ennast või teist isikut või nende õigusi või ettevõtte, asutuse või organisatsiooni õigusi või riigi huve ohustava õigusvastase ründe tõrjumine. Hädakaitset toimepandud tegu, sealhulgas ka ründajale kahju tekitamine ei ole õigusvastane tegu. See tegu on õiguspärane, kui ei ületatud hädakaitse piire. Hädakaitse piiride ületamine on kaitse ilmne mittevastavus ründe iseloomule ja ohtlikkusele. Tõrjuda tuleb samamoodi kui rünnatakse, enam-vähem samade vahenditega. Teatavatel juhtudel pole hädakaitse õigus, vaid kohustus, näiteks valvuritel.

Hädakaitse tingimused on kõigile võrdsed. Õigus hädakaitsele tekib siis, kui inimene on hädakaitse seisundis, st. peab esinema ühiskonnale kahjulik või ohtlik rünne. Ründe algamise moment on hetk, mil rünne reaalselt ähvardab toimuda, mitte see, et keegi valmistab ette või kavatseb rünnata. Hädakaitse seisund püsib seni, kuni ründe oht on reaalne. Esineb ka näiline hädakaitse, näiteks mängupüstoliga pimedas ähvardamine. Sel juhul võib rünnatav kasutada reaalselt hädakaitset. Hädakaitse võib olla:

1. Ennakkaitse- asutakse kaitseesse enne tegelikku rünnet. Kaitsja eeldab rünnet.
2. Hilinenud kaitse- pärast rünnet minnakse seda tõrjuma, tavaliselt kättemaksu ajal.

Hädakaitsega on tegemist niivõrd, kui võrd isikut ajendab soov kaitsta ennast, kaaskodanikku, ettevõtet, riiki.

Hädaseisund

Tegevus, millel on küll kõik õigusrikkumise tunnused, kuid mis pandi toime ohu kõrvaldamiseks, mis ähvardas hädasolijat, teist isikut, ettevõtte, asutuse või organisatsiooni õigusi või riigi huve, ei ole õigusrikkumine, kui seda ohtu antud asjaoludel ei saadud kõrvaldada muude vahenditega ja kui põhjustatud kahju on ärahoitust väiksem. Hädaseisundis toime pandud tegu on seega ühiskonnale kasulik ja õiguspärane, kuigi väliselt on tal õigusrikkumise tunnused. Õigus nii käituda on igal inimesel. Hädaseisund tekib, kui seda õiguslikult kaitstavat objekti ähvardab reaalne oht, ohu allikad võivad olla näiteks loodusjõud, seadmed või mehhanismid. Hädaseisund tekib alati hetkest, mil objekti ähvardab reaalne oht. Hädaseisund ei saa õigustada igasugust tegu, mille hädaseisundis isik on toime pannud. Õigustada võib tegu, mis on ainsaks objekti ohtu kõrvaldavaks vahendiks. Hädaseisundi õiguspärasuseks on nõutav, et tekitatud kahju oleks väiksem ärahoitud kahjust.

Kurjategija kinnipidamine

Tegevus, millel on küll õigusrikkumise tunnused, kuid mis on suunatud kurjategija kinnipidamisele ei ole õigusrikkumine. See seondub sageli hädakaitse seisundiga. Õigus kurjategijat kinni pidada on igal kodanikul, sõltumata sellest, kas tal on võimalus pöörduda riigiorganite poole. Tähtis pole see, kes kurjategija kinni pidas, kas kannatanu või mõni muu isik. Politseinikel on kohustus kurjategija kinni pidada. Kurjategija kinnipidamisel tuleb kinni pidada teatud hinnangulistest ajalikkuse piiridest.

Kuriteo matkimine

Kuriteo matkimine on tegevus, mis on kriminaalkoodeksis kirjas õigusrikkumisena, kuid mis ei ole kriminaalkuritegu ja ei too kaasa vastutust. Kuritegusid võivad matkida näiteks uurimisorganid kuriteo uurimise käigus.

Tsiviilõigus.

Tsiviilõigussuhte subjektid (isikud).

Tsiviilõigussuhte subjektideks on kas füüsilised või juriidilised isikud (seaduse alusel loodud õigussubjektid).

Juriidilist isikut võib liigitada:

1. Eraõiguslik juriidiline isik on sellised isikud, mis on loodud erahuvides. Vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seadusele on eraõiguslik juriidiline isik täisühing, osaühing, aktsiaühistu, mittetulundusühistu ja liit, sihtasutus ja usaldusühing. Seaduses võib ette näha ka eraõiguslikku juriidilisi isikuid.
2. Avalikõiguslik juriidiline isik on juriidiline isik, mis on loodud seaduse alusel avalikes huvides (ühiskonna huvides).

Riik ja kohalik omavalitsusüksus osalevad tsiviilõiguslikus suhtes avalikõigusliku juriidilise isikuna, kusjuures oma tsiviilõigusi ja kohustusi teostavad nad oma organite ja asutuste kaudu.

Äriseadustik liigitab ettevõtjad:

1. Füüsilisest isikust ettevõtjad- iga teovõimeline isik, kes ettevõtluses tegutseb.
2. Täisühing- äriühing, milles kaks või enam osanikku tegutsevad ühe ärinime all ja vastutavad ühingu kohustuste eest kogu oma varaga.
3. Usaldusühing- äriühing, milles kaks või enam isikut tegutsevad ühe nime all ning vähemalt üks usaldusosanik vastutav ühistu kohustuste eest kogu oma varaga ning vähemalt üks usaldusosanik vastutab ühingu kohustuste eest oma sissemakse ulatuses.
4. Osaühing- äriühing, millel on osadeks jaotatud osakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest, osaühing vastutab oma kohustuste eest kogu oma varaga.
5. Aktsiaselts- äriühing, millel on aktsiateks jaotatud aktsiakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest, aktsiaselts vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga.

[Tagasi algusse](#)

Füüsilised isikud

Füüsilise isikuõigusvõime on võime omada tsiviilõigusi ja kohustusi. See algab sünniga ja lõpeb surmaga. Tsiviilteovõime on isiku võime oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja kohustusi ja teovõimet ei piirata teisi, kui seaduses sätestatud alustel ja korras.

Teovõime tekib inimesel 18-aastaseks saamisel, kui aga alaealine on abiellunud enne, siis teovõime saabub abiellumisel. Vanuses 7-18 aastat on inimesed piiratud teovõimega. Tal on õigus teha tehinguid seadusliku esindaja nõusolekul. Eestkostetasutus võib seadusliku esindaja nõudmisel anda vähemalt 15-aastasele alaealisele õiguse olla ettevõtjaks. Kuni 7-aastane on teovõimetu. Tema nimel teeb tehinguid tema seaduslik esindaja.

Kohus võib huvitatud isiku nõudel piirata teovõimet isikul, kes paneb oma perekonna raskesse majanduslikku olukorda pillamise, alkoholsete jookide või uimastava toimega ainete tarvitamise tagajärjel. Piiratud

isiku üle seatakse eestkoste ja kohus otsustab, millised tehingud see isik võib teha ainult eestkostja nõusolekul.

Füüsiliste isikute puhul on oluline seos teiste subjektidega, eriti sugulus ja hõimlus.

Sugulus- kui üks isik põlvneb teisest, on nad sugulased otsejoones, sealjuures ülenejad sugulased on vanemad ja nende eellased, alanejad sugulased aga lapsed ja nende järglased. Kui isikud põlvnevad samast isikust, kuid ei ole sugulased otsejoones, siis on nad sugulased küljjoones. Lapsendatud ja nende alanejad sugulased loetakse võrdseks sugulastega. Abikaasa sugulased on teisele abikaasale hõimlased, kusjuures hõimlus ei lõppe selle abielu lõppemisega.

Igal füüsilisel isikul peab olema elukoht. Elukoht on koht, kus inimene alaliselt või peamiselt elab. Kui seda kohta ei ole võimalik kindlaks teha, on elukohaks koht, millega inimene on isiklikult ja majanduslikult enam seotud. Kui nende tunnuste järgi on inimesel mitu kohta, saab inimene ise määrata, milline on tema elukoht. Kui ta ei ole seda teinud, võib huvitatud isik selle ise määrata. Alaealiste elukohaks on vanemate või eestkostjate elukoht, teovõimetutel eestkostja elukoht.

Füüsiliste isikute isiklike õiguste kaitse.

Isikul on õigus nõuda kohtu korras oma au teotamise lõpetamist, au teotavate andmete ümberlükkamist, kui au teotaja ei tõenda nende vastavust tegelikkusele ja ka au teotamises tekitatud moraalse ja varalise kahju hüvitamist. Kui tegelikkusele mittevastavad andmed on avaldatud massiteabevahendis, siis tuleb ka ümber lükata samas massiteabevahendis. Isikul on õigus nõuda tema eraelu puutumatuse rikkumise lõpetamist ning rikkumisega tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamist.

Eraelu puutumatuse rikkumiseks loetakse seaduse aluseta või isiku loata:

1. Isiku tahtevastaselt isiku eluruumi sisenemist ja tema kinnisasjal viibimist, isiku ja tema valduses olevate asjade läbiotsimist, isiku poolt või temale posti, telefoni jm. edastatavate sõnumite saladuse rikkumist.
2. Samuti isiku käsikirjade, kirjavahetuse, dokumentide ja nende andmete kasutamist.
3. Isiku sidevahendite kaudu teade saamist või nende töö katkestamist.
4. Isiku eraelu vaatluse all hoidmist.
5. Andmete kogumist isiku eraelu kohta.

Kohus võib lugeda eraelu puutumatuse rikkumiseks ka muid tegevusi, millega kahjustatakse isiku eraelu.

Kui kellegi huve kahjustatakse tema nime kasutamisega, võib nõuda tema nime õigustamata kasutamise lõpetamist ning moraalse ja materiaalse kahju hüvitamist. Seda reeglit kasutatakse ka avalikult kasutatava varjunime kasutamisel.

Tavaliselt on teada füüsilise isiku asupaik, tal on elukoht ja ta ise teostab oma õigusi ja kohustusi. Kui füüsilise isiku asukoht on pikemat aega teadmata, siis seadusandja annab võimaluse isik teadmata kadunuks tunnistada. Kui ühe aasta jooksul pole andmeid isiku viibimiskoha kohta, siis võib kohus huvitatud isiku nõudel tunnistada selle isiku teadmata kadunuks. Seda võib teha isikuga, kelle vara või elukoht on Eestis. Teadmata kadunu vara valitsemiseks määrab kohus haldaja. Ta on kohustatud vara heaperemehelikult valitsema ja tagama selle vara säilimise. Haldaja ei või võõrandada teadmata kadunule kuuluvat kinnisvara. Sellise isiku taasilmumisel või tema viibimiskoha kindlakstegemisel tühistab kohus oma otsuse ja vabastab vara haldaja valitsemise alt. Hooldaja on kohustatud siisuguse isiku taasilmumisel andma teavet vara valitsemise kohta. Kui viie aasta jooksul ei ole isiku kohta andmeid, et ta on elus, võib kohus huvitatud isiku nõudel sellise isiku surnuks tunnistada. Kui isik jäi kadunuks olukorras, mis oli ohtlik elule või mis annab alust eeldada tema hukkamist õnnetusjuhtumi tagajärjel, võib ta surnuks kuulutada kuue kuu möödumisel peale teadmata kaduma jäämist. Kohus võib teadmata kadunud isiku surnuks tunnistada seoses kadumisega sõjategevuses, kui andmed tema elukoha kohta puuduvad 2 aasta jooksul peale sõja lõppemist. Isiku surnuks tunnistamisel on samad tagajärjed, mis tema tegeliku surma korral. Pärast isiku surnuks tunnistamise aval-

duse saamist avaldab kohus üleriigilises päevalehes teate, milles kutsub üles andma andmeid selle isiku kohta. Kui kuue kuu jooksul peale teate avaldamist saabuvad andmed, mis tõendavad, et isik on elus, siis teda surnuks ei tunnistata. Surnuks tunnistatud isiku taasilmumisel taastuvad kõik tema õigused ja kohustused, kui see ei ole vastuolus seadusega, õiguste ja kohustuste olemusega ega riku kolmandate isikute omandatud õigusi.

Tagasi algusse

Juriidilised isikud.

Juriidilise isiku võib asutada teatud liiki juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel või otseselt juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel. näiteks aktsiaseltsi saab asutada äriseaduse alusel.

Eraõigusliku juriidilise isiku õigusvõime tekib seaduses ette nähtud registrisse kandmisest. Avalikõigusliku juriidilise isiku isikuvõime tekib seaduses kehtestatud ajast. Juriidiline isik võib omada kõiki tsiviilõigusi ja -kohustusi, v.a. neid, mis on omased inimesele. Seadus võib juriidilise isiku õigusvõimet piirata.

Avalikõiguslik juriidiline isik võib omada ainult selliseid õigusi ja kohustusi, mis ei ole vastuolus tema eesmärkidega. Juriidilisel isikul on põhikiri või ühinguleping. Seaduses sätestatud juhtudel võib juriidiline isik tegutseda ka ilma põhikirja või ühingulepinguta. Juriidilise isiku asukohaks loetakse koht, kus asub tema juhatus või juhatust asendav organ. Juriidilisel isikul on nimi, mis peab eristama teda teistest isikutest.

Juriidilisel isikul on õigus nõuda kohtu korras oma au teotamise lõpetamist, au teotavate andmete ümberlükkamist ja ka varalist hüvitust, mis oli seotud au teotamisega. Seadus sätestab, et seda sätet ei kohaldata riigi ja omavalitsuste suhtes või muudel seaduses ette nähtud juhtudel.

Juriidilise isiku seaduslik esindaja on juhatus või juhatust asendav organ, kui põhikirjas või seaduses ei ole sätestatud teisiti. Juriidilist isikut võib juriidilistes toimingutes esindada iga juhatuse liige, kui põhikirjas või seaduses ei ole ette nähtud, et juhatuse liikmed või mõned neist võivad esindada juriidilist isikut ühiselt.

Eraõigusliku juriidilise isiku organid on üldkoosolek ja juhatus. Avalikõiguslikud organid sätestatakse seadusega. Juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi liikmeks võib olla üksnes teovõimeline isik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Juriidiline isik vastutab oma kohustuste eest oma varaga ja seaduses sätestatud juhtudel vastutavad ka liikmed oma varaga. Juriidilise isiku organid vastutavad juriidilisele isikule kahju tekitamise eest solidaarselt. Kui niisugune organ tekitab kahju teisele juriidilisele organile, siis vastutavad nad solidaarselt selle ees.

Juriidilise isiku lõpetamine.

Juriidiline isik asutatakse määramata ajaks. Tema tegevuse lõpetamine toimub vabatahtlikult või kohtu otsusega. Pankroti korral lõpetab juriidiline isik tegevuse pankrotiseaduse sätete alusel.

Juriidilise isiku tegevus lõpetatakse vabatahtlikult:

1. Üldkoosoleku või mõne muu pädeva organi otsusel.
2. Isiku või asutuse otsusel, kellel on õigus lõpetada avalikõiguslik isik.
3. Seaduses, põhikirjas või ühingulepingus ette nähtud eesmärgi saavutamisel.
4. Tähtaja saabumisel, kui juriidiline isik on asutatud tähtajaliselt.
5. Muul alusel, mis on sätestatud põhikirjas, seaduses või ühingulepingus.

Juriidiline isik lõpetatakse siseministri või muu selleks õiguse saanud isiku või asutuse või muu huvitatud isiku nõudel, kui selle juriidilise isiku eesmärk või tegevus on vastuolus seaduse, põhiseaduse, või heade kommetega, samuti muudel seaduses sätestatud kordadel.

Kui sundpeatamine toimub põhjusel, et juriidilise isiku tegevus on vastuolus kriminaalkoodeksi, põhiseaduse või heade kommetega, siis jääb juriidilise isiku vara peale võlausaldajate nõuete rahuldamist riigile, muudel alustel juriidilise isiku omanikele.

Juriidilise isiku lõpetamisel toimub likvideerimine. Selle korraldavad likvideerijad: vabatahtliku likvideerimise korral on selleks juhatus, sundlõpetamise korral määrab likvideerijad kohus. Likvideerijatel on juhatuse õigused ja kohustused. Nad lõpetavad juriidilise isiku tegevuse ja lahendavad sellega seoses olevad varalised tehingud. Likvideerijad võivad teha ainult neid tehinguid, mida on vaja juriidilise isiku likvideerimiseks. Nad avaldavad vastava teate ajalehe "Riigi Teataja" lisas. nad peavad saatma likvideerimisteate ka teadaolevatele võlausaldajatele. Selles tuleb märkida, et võlausaldajad esitaksid oma nõudmised 4 kuu jooksul, teate avaldamisest. Kui teadaolev võlausaldaja ei ole nõuet esitanud, deponeeritakse temale kuuluv raha. Pärast võlausaldajate nõuete rahuldamist ja raha deponeerimist võib allesjäänud raha 6 kuu möödumisel välja jagada õigustatud isikutele.

Kui juriidilise isiku lõpetamiseks kasutatakse pankrotimenetlust, siis seda alustatakse siis kui juriidilise isiku rahast ei jätku võlanõuete rahuldamiseks. Kui kogu likvideerimismenetlus on lõppenud, esitavad likvideerijad avalduse eraõigusliku juriidilise isiku registrist kustutamiseks ja selle tegemisega juriidiline isik lakkab olemast.

Avalikõiguslik juriidiline isik lõppeb seaduses kehtestatud ajal.

Juriidilise isiku dokumendid antakse hoiule likvideerijale või kolmandale isikule. Dokumente säilitatakse 10 aastat.

Juriidiliste isikute ühinemine ja jagunemine on lubatud seaduses sätestatud juhtudel, nagu ka nende ümberkujunemine.

[Tagasi algusse](#)

Tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimine, muutumine ja lõpetamine.

Tsiviilõigused ja kohustused tekivad seadusega sätestatud sündmustest, tingutest ja muudest õigustoimingutest. samuti muudest õigusvastastest tegudest. Tsiviilõigused ja kohustused tekivad ka toimingutest, mis ei ole vastuolus tsiviilseaduse sisu ja mõttega, kuigi ei ole seaduses sätestatud.

Tsiviilõigused ja -kohustused võivad üle minna ühelt isikult teisele, s.o. õigusjärglus, kui nad ei ole isikuga lahutamatult seotud. Õigusjärgluse aluseks võib olla kas tehing või õigusakt.

Tehing on õigustoiming, mis on suunatud tsiviilõiguste ja kohustuste tekkimisele, muutumisele, või lõpetamisele. Lepingud võivad olla ühepoolsed, kahe- ja mitmepoolsed. Kahe- ja mitmepoolseid tehinguid nimetatakse lepinguteks. Tehing kujutab endast isiku tahte avaldust. See tahe peab aga kujunema tegelikke asjaolusid teades ja omades nendes õiget ettekujutust. Tahe võib olla avaldatud otseselt või kaudselt. Otsene võib väljenduda ka kõnes, kirjas või märkidel, millel on sõnade tähendus. Kaudne on tahteavaldus, mis väljendub teos, millest võib järeldada tehingu teostamise tahet. Vaikimist arvestatakse tahteavaldusena vaid siis, kui see on ette nähtud seaduses või poolte kokkuleppes. Tehing, mis on vastuolus põhiseadusliku korra või heade kommetega, on tühine. Seadusega vastuolus olev tehing on ühine, v.a. kui seadust ei ole oluliselt rikutud.

Tühine tehing on kehtetu algusest peale ja seda ei pea täitma. Kõik, mis selle järgi saadakse tuleb tagastada, kui see on võimatu, siis hüvitama rahas.

Vaieldav on tehing, mille kohus võib huvitatud isiku nõudel kehtetuks tunnistada. Kuni selle tunnistamiseni võib teine pool nõuda tehingu täitmist. Vaieldava tehingu kehtetuks tunnistamist ei sa nõuda, kui isik, kes oli õigustatud tehingut vaidlustama, on tehingu heaks kiitnud.

Tehing on näilik, kui pooled on teinud selle kavatsusega luua õiguslikke tagajärgi. Näilik tehing on tühine. Kui näiliku tehingu järgi vara läks üle heausksele omandajale, siis loetakse see üle läinuks õiguslikul alusel.

Tehing on teeseldud, kui pooled on teinud tehingu teise tehingu varjamiseks. Teeseldud tehing on tühine sa sel juhul kohaldatakse varjatud tehingu käivaid sätteid. Tehing võib olla teostatud eksimuse mõjul. Eksimus on tegelike asjaolude mitteteadmine või nendest ebaõige ettekujutus. Oluline eksimus on selline, kui tegelike asjaolude teadmisel või õige ettekujutuse omamisel ei oleks tehingut tehtud. Olulise eksimuse mõjul tehtud tehingu tunnistab kohus tühiseks eksinud inimese nõudel. Hagi aegumise tähtaeg on 6 kuud ajast, mil ta sai teada eksimusest või pidi sellest teada saama, kuid mitte pikem kui 5 aastat. Oluliseks eksimuseks ei ole seaduse mitteteadmine ega ebaõige ettekujutus tulevikus saabuvate asjaolude suhtes.

Isik, kelle nõudel eksimuse tõttu tehtud tehing on kehtetuks tunnistatud, on kohustatud hüvitama teisele poolele kahju. Kui teine pool teadis eksimusest, siis kahju hüvitama ei pea.

Tehing on tingimuslik, kui tehinguga kindlaks määratud õiguste ja kohustuste teke on seatud sõltuvusse mingitest asjaoludest, mille toimumise kohta pole tehingu sõlmimise ajal midagi teada. Tingimusi võib olla rohkem kui üks, võivad olla ka alternatiivsed tingimused. Kui tingimused ei saabu seetõttu, et üks pooltest takistab tingimuse saabumist, siis loetakse tingimus saabunuks.

Tehing võib toimuda pettuse mõjul. Pettus on teise isiku tahtlik eksimusse viimine või eksimuses hoidmine, et allutada teda tehingut tegema. Sellise tehingu tunnistab kohus petetud poole nõudmisel tühiseks. Hagi aegumise tähtaeg on 1 kuni 10 aastat.

Tehing võib olla teostatud sunni mõjul. Sund on vägivalda kasutamine, vabaduse võtmine või tegelik ähvardus kasutada vägivalda, võtta vabadus, hävitada vara või avaldada häbistavaid andmeid eesmärgiga kasutada seda ähvardust tehingu sõlmimiseks. Ähvardus on õiguslikult arvestatav, kui see paistab küllaldaselt põhjendatud. Sunni mõjul teostatud tehingu tunnistab kohus tühiseks kannatanud poole nõudel. Hagi aegumistähtaeg on 5 aastat sunni lõppemisest. Kannatanud isik võib nõuda kahju hüvitamist. Õigus kahju hüvitamisele on ka siis, kui sundijaks oli kolmas isik ja tehingu teine pool ole sellest teadlik. Sel juhul hüvitavad kahju tehingu teine pool ja kolmas isik solidaarselt.

Tehing võib olla tehtud raskete asjaolude kokkusattumise mõjul, kui tehingu üks pool kasutas ära tekkinud raskete asjaolude kokkusattumist. Kui füüsiline isik oli sunnitud tegema tehingu raskete asjaolude kokkusattumise puhul talle äärmiselt vastuvõetamatutel tingimustel, tunnistab kohus selle tehingu kannatanu nõudel tühiseks. Isik, kelle nõudel selline tehing on tühiseks tunnistatud, võib nõuda teiselt poolelt kahju hüvitamist. Seda võib teha ka siis, kui ta ei nõua tehingu tühiseks tunnistamist.

Tühine on ka alla 7-aastase isiku poolt tehtud tehing. Tühine on teovõimetu inimese tehing, v.a. tehing, mida kohus on lubanud tal teha. Juriidilise isiku õigusvõimet ületav tehing võib huvitatud isiku nõudel olla kohtus kehtetuks tunnistatud. Põhiseaduse vastane tehing on tühine. Tühine tehing on tühine algusest peale. Tühise tehingu järgi saadu tuleb pooltel tagastada või hüvitada rahas.

Tehingud võivad olla tehtud ka kas edasilükkava või äramuutva tingimusega. Edasilükkava tingimusega tehing on tehing, mille kohta pole teada, kas ta saabub või ei. Äramuutva tingimusega tehing on tehing, kus õiguste ja kohustuste lõppemine seati sõltuvusse asjaoludest, mille kohta pole teada, kas nad saavad või ei. Niisuguste tingimuste puhul õigused ja kohustused tekivad vastavate tingimuste saabudes. Kui edasilükkav tingimus ei saabu, loetakse tehing mitte toimuks. Kui äramuutva tehingu tingimus ei saabu, jääb tehing kehtima. Tingimus ei tohi olla võimatu, vastasel juhul on tehing tühine. Tingimus ei tohi olla ka seadu-

sevastane. Kui tingimus on paratamatu, siis sellist tehingut ei loeta tingimuslikuks. Hõljumisaeg on ajavahemik tehingu tegemisest kuni edasilükkava tingimuse saabumiseni. Sel ajal ei või õigustatud isik nõuda kohustuste täitmist, kohustatud isik ei või teha midagi, mis takistaks tingimuse saabumisel kohustuse täitmist. Õigustatud isik võib nõuda kohustatud isikult tagatist, kui on alust arvata, et viimane ei suuda tehingust tulenevat kohustust täita.

Tehingu vorm.

Tehingu võivad pooled teha mistahes vormis või kokku leppida, mis vormis seda teha, kui seadus ei sätesta tehingule kohustuslikku vormi. Pooled võivad teha lepingu notariaalselt tõestatud vormis ka siis, kui seadus nõuab kohustuslikku kirjalikku vormi või ei ole tehingu vorm seaduses sätestatud.

Kui pooled on teinud tehingu teatud vormis, kehtivad selle vormi kohta seaduses kehtestatud nõuded. Tehingu kirjalik vorm võib olla kas reaalne ehk kirjalik-notariaalne (notariaalselt kinnitatud) või lihtkirjalik. Kirjalikus vormis tehtud tehingule kirjutavad alla mõlemad lepingu osapooled. Lihtkirjaliku lepinguga on võrdne poolte kirjavahetus. Seaduses ettenähtud lihtkirjaliku vormi või notariaalse vormi nõude järgimata jätmisel on tehing kehtetu (tühine).

Tagasi algusse

Tähtaeg

Tähtaeg on kindlaks määratud ajavahemik. Tähtaeg määratakse nädalate, kuude, päevade, aastate või tundidega või seotakse mingi kindlalt saabuva sündmusega. Tähtaeg lõpeb tähtpäeva saabumisega või mingi sündmusega. Tähtaja kulgemine algab järgmisel päeval pärast sündmuse saabumist, millega määrati kindlaks algus või järgmisel päeval pärast lepingu sõlmimist. Kui tähtpäeva saabumine oli kindlaks määratud :

1. aastatega, siis tähtaeg saabub viimas aasta viimase kuu viimasel päeval
2. kuudega, siis saabub viimase kuu vastaval päeval
3. päevases arvutatava ajavahemikuna, siis saabub viimasel päeval

Kui tähtpäev langeb riigipühale või laupäevale või pühapäevale, siis võetakse tähtpäevaks esimene tähtpäevale järgnev tööpäev.

Tagasi algusse

Esindus

Füüsiline isik teeb tehingu isiklikult või esindaja kaudu. Esindaja kaudu ei või teha lepinguid, mille isiklik tegemine on seaduses ette nähtud. (näiteks. tööleping, abieluleping).

Juriidiline isik teeb tehingu esindaja kaudu. Esindaja kaudu tehtud tehing, mis on tehtud esindajale antud volituste piires, tekitab õigusi ja kohustusi vahetult esindatavale.

Esinduse liigid on seadusjärgne ja tehingust tulenev esindus.

Esindaja võib olla ainult teovõimeline füüsiline isik või ka piiratud teovõimega, kui see on seaduses nii sätestatud. Vahel määrab seadus ära, millised teovõimelised isikud ei või olla esindajateks (näiteks. vahel lähedalt sugulased). Juriidiline isik võib olla esindajaks, kui see ei ole vastuolus tema juriidilise isiku õiguvõimega. (näiteks. kaubandusettevõtte ei saa esindada).

Volitus on õiguste kogum, mille piires esindaja võib tegutseda esindatava nimel. Kui seaduses pole sätestatud volituse kohustuslikku vormi, siis võib esindaja saada volituse mistahes vormis. Seega võib volitus olla kas suuline või kirjalik. Kui seaduses on ette nähtud kirjalikud volitused, siis peab esindajal olema kas kirjalik või kirjalik-notariaalne volikiri. Volikiri on esindatava poolt esindajale antav dokument, mis väljendab esindaja volitust; esindaja peab selle volikirja esitama, kui see kohustus tuleneb seadusest või kui seda nõuab isik, kellega tehingut tehakse. Volitus võib olla tähtajaline või tähtajatu. Tähtaja piire seaduses kindlaks määratud ei ole. Volitus kehtib tegemise hetkest, kui pole sätestatud teisiti. Edasivolitamine on võimalik ainult juhul, kui see on volikirjas nii märgitud. Edasivolitamise korral vastutavad edasivolitaja ja volitatu tehingu eest solidaarselt. Ühisvolituse saanud isikud vastutavad samuti solidaarselt.

Kõik volitatud tehingu tagajärjel saadu tuleb üle anda volitajale.

Volitused lõppevad kui:

1. Esindaja on sooritanud tehingu, milleks volitus on antud.
2. Volituse tähtaeg lõpeb.
3. Esindatav tühistab volituse.
4. Esindaja loobub.
5. Esindatava või esindaja juriidiline isik lõpetab tegevuse.
6. Esindatav või esindaja pankrotistub.
7. Esindatav või esindaja sureb või tunnistatakse teovõimetuks või piiratakse teovõimet või jääb teadmata kadunuks.

Esindatav on kohustatud volituse tühistamisest viivitamatult teatama esindajale ja isikutele, kellega tehingu tegemiseks oli volitus antud. Kui volitus on antud volikirjas, peab volituse tühistamiseks enne tähtaja lõppu volikirja tagasi nõudma või avaldama vastava teate üleriigilises ajalehes. Esindaja on kohustatud volikirja viivitamatult tagasi andma. Volituse tühistamise korral lõpeb volitus sellest päevast, mil volitav pidi sellest teada saama. Õigused ja kohustused, mis tekkisid lepingust, mille esindaja tegi enne, kui ta pidi teada saama volituse lõppemisest, jäävad kehtima.

Tehing teise isiku nimel ilma volituseta on tühine. Tehing, mis on tehtud volituse piire ületades, on kehtiv selles osas, mis on volituse piires. Kui esindatav kiidab heaks ilma volituseta tema nimel tehtud tehingu, on see kehtiv algusest peale. heakskiit peab tulema kahe nädala jooksul.

[Tagasi algusse](#)

Tsiviilõiguste teostamine ja kaitse

Tsiviilõiguste teostamisel vastavalt tsiviilõiguste üldosa seadustiku § 108 tuleb toimida heas usus. Heauskus on juriidiline mõiste: asjaõiguse seaduse § 85 - valdus on heauskne siis, kui valdaja ei tea ega peagi teadma, et tema valdusel puudub seaduslik alus või et teisel isikul on suurem õigus asja vallata. Õiguse teostamine ei ole lubatud seadusevastasel viisil ega ka siis, kui õiguse teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule. Alati tuleb eeldada, et tehing on heauskne, kui ei ole teisiti tõestatud. Ka tsiviilõiguste teostamisel ja kaitsel on kehtivad hädakaitse ja hädaseisundi mõisted. Tsiviilõigust võib kaitsta kohtus või poolte kokkuleppel vahekohtus. Tsiviilõiguste kaitse viisid on:

1. õiguste tunnustamine
2. rikkumise kõrvaldamine ja edasise rikkumise ärahoidmine
3. rikkumiseelse olukorra ennistamine
4. kahju hüvitamine
5. kohustuste täitmiselt sundimine
6. muul seaduses sätestatud viisil

Tsiviilõigusi kaitstakse kohtus või vahekohtus vastaja hageja nõudel, milles esitatakse oma nõuded teisele suhte subjektile. Nõuet võib esitada peale nõude tekkimist üldiselt 10 aastat, välja arvatud nõuded, mille kohta on seaduses teisiti sätestatud. Aegumistähtaega ei või poolte kokkuleppel muuta.

Aegumist ei kohaldata:

1. kinnisraamatusse kantud asjaõigusest tulenevatele nõudele
2. kinnisasja piiride kindlakstegemise nõudele
3. vallasasja pahauskselt valdajalt väljanõudmise suhtes
4. perekonnaseisusuhetest tulenevale nõudele, kui perekonnaseadusest ei tulene teisiti.

Aegumist võidakse mitte kohaldada ka muudel seaduses ettenähtud juhtudel. Aegumistähtaja kulg algab päevast millal ta sai teada või pidi teada saada oma õiguserikkumisest.

Teatud juhtudel võib aegumine peatuda või katkeda ehk alata otsast peale. Aegumise tähtaeg peatub, kui:

1. teovõimetul isikul ei ole esindajat
2. hagi esitamist takistab vääramatu jõud
3. kehtib erakorraline seisund või eriolukord
4. on kehtestatud moratorium
5. pärandaja surmast kuni pärandi vastuvõtmiseni või pärandvara hoidja määramiseni
6. hageja või kostja on sõjaseisukorra ajal sõjaväeteenistuses

Aegumise peatumised on arvestatavad, kui olukord tekkis viimase kuue kuu jooksul. Takistuse kõrvaldamisel läheb aegumine edasi. Aegumine katkeb:

1. Hagi esitamisega
2. Nõude esitamisega pankrotimenetluseks
3. Nõude esitamisega vahekohtule
4. Kui kohustatud isik teeb teo, millega tunnistab võlga

Kui alates kohtuotsuse jõustumisest 10 aasta jooksul seda ei täideta, siis on ta aegunud. Pöördumine kohtu-täituri poole peatab aegumise.

[Tagasi algusse](#)

Asjaõigus

Asjad

Asi on kehaline ese. Teatud juhtudel loetakse tsiviilõiguste järgi asjadeks ka õigused ja neile kohaldatakse asjade kohta käivaid seadusi. Loomad ei ole asjad, neile kohaldatakse asjade kohta käivaid seadusi vaid siis, kui seadus ei sätesta teisiti. Asjad jagunevad:

1. Kinnisasi on ainult selline asi, mis on seotud maaga, koos sellel olevat e hoonetega.
2. 1) Asendatav asi, vallasasi mida saab määratleda mingi liigitunnuse põhjal, näiteks koguse põhjal.
2) Asendamatu asi
3. 1) Äratarvitatav asi on vallasasi, mis otstarbekohasel tarvitamisel saab otsa
2) Äratarvitamatu

4. 1) Jagatav asi on asi, mida saab jagada ilma asja olemust rikkumata. Iga osa jagatud asjast moodustab omaette terviku
2) Jagamatu
5. 1) Üldine asi on asi, mis oma loodusliku olemuse tõttu ei saa kuuluda kellelegi, on kõigi oma, näiteks õhk
2) Avalik asi, kuulub riigile ja on kasutatav kõigi poolt, näiteks tänavad
3) Eraasi, ei ole üldine ega avalik. Eraasjad võivad olla avalikuks kasutamiseks.

Asjade puhul võib olla tegu mõttelise ja reaalosaga. Reaalosa on teiste osadega piiratud, mõtteline osa on piiritlemata. Asja oluline osa on asjaga püsivas ühenduses olev asja osa, mida ei saa lahutada asjast. Näiteks koos maatükiga olev mets ja taimestik. Asjad jagunevad ka peaasjaks ja pärandiks. Kui tehinguga saadi peaasi, saadakse koos sellega ka pärandis (Pott koos kaanega).

Valdus on tegelik võim asja üle. Valdus loetakse seaduslikuks kuni pole tõestatud vastupidist. Valdus võib olla heauskne ja pahauskne. Heauskne valdus tähendab, et valdaja ei tea ega peagi teadma, et tema valdusel pole seaduslikku alust. Valdus loetakse heausklikuks, kuni pole tõestatud vastupidist. Valdus lõpeb, kui valdaja loobub oma tegelikust võimust asja üle. Kui vallasasi võetakse omanikult ära omavoliliselt, salaja või vägivaldselt, siis on omanikul õigus oma asi otsekoheselt tagasi võtta.

Tagasi algusse

Omand

Omand on tegelik õiguslik võim asja üle. Omand koosneb sisult kolmest osast, omanikul on õigus asja vallata, kasutada ja käsutada. Asjaõigus on isiku täielik võim asja üle. Omanikul on õigus asja vallata, kasutada ning käsutada ning nõuda kõigilt teistelt isikutelt nende õiguste rikkumise vältimise ja rikkumise tagajärgede hüvitamist. Omaniku õigusi võib kitsendada ainult seaduse või teiste omamine õigustega. Omandi esemeks võib olla iga asi, mille omamine ei ole seadusega keelatud. Omandiõiguse tunnistamiseks piisab, et omanik tõendab, et omandus on tekkinud õiguslikel alustel.

Eksisteerivad vallas- ja kinnisomand, vastavalt asjale, millest omand koosneb. Omand võib olla:

1. kaasomand: kahele või enamale isikule üheaegselt mõttelistes osades ühises asjas kuuluv omand
2. ühisomand: kahele või enamale isikule üheaegselt kindlaksmääramata osades ühises asjas kuuluv omand

Ühine omand on kaasomand, kui pole tõestatud teisiti. Kaasomandi osad ühises asjas on võrdsed, kui pole seaduse või lepinguga teisiti sätestatud. Kaasomanikul on ühise omandi suhtes kolmandate isikute ees täielikel omandiõigus. Kaasomanikud valdavad ja kasutavad ühist omandit kokkuleppe alusel või enamuse otsuse kohaselt, kui sellele kuulub enamus ühisest asjast. Kaasomanik võib talle kuuluva mõttelise osa pärandada, pantide või seda muul viisil kasutada. Kinnisasja mõttelise osa võõrandamisel on teistel kaasomanikel sellele ostueesõigus.

Omandikaitse

Omanikul on nõudeõigus igauhe vastu, kes õigusliku aluseta tema asja valdab. Omandiõiguse tunnustamiseks piisab kui omanik tõendab, et tema omand on tekkinud õiguslikul teel.

Vallasomand võib tekkida vallasasja üleandmisega, kui võõrandaja annab asja üle valduse omandajale ja nad on kokku leppinud, et omand läheb üle omandajale. Omandi üleminekuks peab olema õiguslik alus. Isik, kes on asja üleandmisega omandanud heauskselt on asja oma valdusesse saamise hetkest ka siis, kui võõrandajal polnud õigust asja üle anda. Omandaja on pahauskne, kui ta teadis, et omandajal pole õigust asja üle anda. Pahauskselt omandajalt võib asja välja nõuda igal ajal, kuid ka heausksel omandajal ei teki omandiõigust, kui asi oli omanikult varastatud, kadunud või mõnel muul teel tema tahte vastaselt tema valdusest välja läinud. Seda sätet ei kohaldata raha, esitaja väärtpaberite ja avalikul enampakkumisel ostetud asjade suhtes. Omanikult varastatud, kadunud või muul viisil tema valdusest tema tahtmise vastaselt välja läinud asja võib heauskselt valdajalt välja nõuda kui valdaja ei ole omandanud asja iganemisega.

Vallasomandi tekkimise viis:

- **Hõivamine**
Vallasomand tekib hõivamisel, kui isik võtab peremehetu vallasasja oma valdusesse tahtega saada selle omanikuks. Asi on peremehetu, kui see pole veel olnud kellegi omanduses või kui omanik on valduse lõpetanud omandist loobumise tahtega. Üks asi on marjad, seemed, teine aga prügi. Metsloom on peremehetu kui ta on looduses vabaduses. Eraldi reegel kehtib mesilaste kohta.
- **Leid**
Isik, kes on kaotatud asja leidnud ja selle oma haldusesse võtnud peab sellest viivitamatult teatama kaotajale või omanikule. Kui kaotaja või omanik on leidjale teadmata on leidja kohustatud teatama leiust politseile, kui asja väärtus ületab 100 krooni. Asja leidmisel elamus, transpordivahendis või avalikus asutuses on leidja kohustatud andma asja üle majaomanikule, üürnikule, vastava asutuse teenistujale, transpordivahendi juhile või politseile ja sel juhul need, kellele asi üle anti loetakse asja leidjaks. Leidja on kohustatud asja hoidma selle säilimist tagaval viisil. Leidja on õigus pärast avalikku teatamist müüa asi avalikul enampakkumisel kui:
 1. Asja hoidmine on ülemääraselt kulukas.
 2. Asi on kiiresti riknev
 3. Avalik asutus või politsei on asja hoidnud 6 kuud.

Enampakkumisel saadud raha, millest on maha arvestatud hoiu ja müügikulu asendab asja. Kui leidja on oma kohustused täitnud ja omanik ei ole selgunud ühe aasta jooksul arvates leiust teatamisest omandab leidja asja või seda asendava raha. Kui asja väärtus ei ületa 100 krooni, algab tähtaja (1 aasta) kulgemine leiupäevast. Kui politsei on hoidnud asja või raha 1 aasta ja omanik ei ole välja ilmunud, läheb raha kohaliku elamuvalitsuse eelarvesse. Leidja ei omanda asja kui ta rikub teatamiskohustust või varjab leidu. Kui leidja ei ole veel asja omandanud saab omanik asja (raha) tagasi kui ta hüvitab leiu hoidmisega seotud kulud ja maksab leidjale leiutasu. Leiutasu lepatakse kokku leidja ja omaniku vahel ja vaidluse lahendab kohus.

- **Peitvara**
Peitvara on niisugune vara, mis on maasse kaevatud või mingil muul viisil peidetud raha või väärtasi, nagu kalliskivid, väärismetallid, raha jne., mille omanikku ei saa kindlaks teha. Peitvara leidjal on õigus saada leiutasu peitvara pooles väärtuses, peitvara ise aga kuulub isikule, kelle kinnis- või vallasasjast see leiti. Peitvara leiutasu lepatakse kokku peitvara leidja ja omaniku kokkuleppel, vaidlused lahendab kohus. Leidja, kes aga otsis või leidis peitvara kinnis- või vallasasja omaniku loata, leiutasu ei saa. Mõnel peitvaral võib olla aga eriline väärtus, kas ajaloolise, teadusliku, kunstilise või muu väärtuse tõttu. Selline peitvara kuulub riigile, sõltumata sellest, kelle kinnisasjal see leiti. Isik, kelle kinnisasjast niisugune asi leitakse, on kohustatud lubama asja väljakaevamist. Otsimisega tekitatud kahju tuleb hüvitada. Leidjal on õigus saada tasu ainult sel juhul, kui niisuguse peitvara otsimine või leidmine ei kuulu tema kohustuste hulka.
- **Ümbertöötamine, segamine, ühendamine**

Kui keegi heauskselt töötab omaniku nõusolekul ümber teise vallasasja, kuulub asi ümbertöötajale juhul, kui töö on väärtuslikum vanast asjast, vastasel juhul aga esialgse asja omanikule. Kui ümbertöötaja tegutses pahauskselt, kuulub asi esialgsele omanikule, ükskõik kui väärtuslik asi ka oli.

- Jagamine

Kui isik valdab vallasasja heauskselt ja katkematult 5 aasta jooksul, tekib tal omandiõigus iganemisega. Vallasomand tekib igamisega 1 aasta jooksul, kui valdus on saadud tehinguga, millest omand ei teki ainult seetõttu, et tehing oli tehtud vorminõuete rikkumisega. Igamine on välistatud, kui valdaja on pahauskne. Igamine ei alga või peatub, kui vallasasja omanik on takistatud esitama hagi omandikaitseks või osalema menetluses.

- Loodusvilja omandamine

Asja omanik või võõra asja valdaja, kellel on õigus omandada loodusvilju, saab selle asja omanikuks vilja asjast eraldumisel (näiteks. kui õun kukub puu otsast alla muutun asja omanikuks). Kui isikul, kes ei valda võõrast asja on õigus omandada selle loodusvilju, saab selle omanikuks vilja valdusesse võtmisega (näiteks. Sõbral palju õunu, ütleb et võtke endale).

[Tagasi algusse](#)

Kinnisomandi tekkimine ja lõpp

Kinnisomand tekib kinnisraamatusse kandmisega ehk ainustamisega. Kinnistusraamatus peetakse arvet kinnisasjade ja kinnisasjadega seotud õiguste üle. Kinnistusraamat on avalik, igaühel on õigus sellega tutvuda ja omandada väljavõtet. Kinnistusraamatusse kantakse omaniku märked notariaalse avalduse esitamisel. Kinnisasja omandamise tehing peab olema notariaalselt kinnitatud. Kinnisasja omandamise aluseks olev testament või abieluleping peavad olema tehtud seaduses sätestatud korras. Hõivamisega võib kinnisvara omandada ainult riik ja seda niisuguse kinnisasja puhul, millel kinnistusraamatu andmetel puudub omanik ja mis ei ole kellegi valduses. Kui isik on kinnistusraamatusse kantud ilma seadusliku aluseta või omanikuta kinnisvara valdajaks, ei saa tema omandit vaidlustada, kui ta on heauskselt ja katkematult vallanud kinnisasja 10 aasta jooksul. Kui isik on 30 aastat katkematult vallanud kinnisasja, mis ei ole kantud kinnisraamatusse või mille omanik kinnisraamatust ei lähtu või mille omanik oli enne valduse algust surnuks kuulutatud võib valdaja nõuda enda kandmist kinnisraamatusse kinnisasja omanikuna. Kinnisomand lõpeb kande kustutamisega kinnisraamatust või asja täieliku hävinemisega näiteks. katastroofi, üleujutuse tagajärjel. Kinnisasja omanik võib ka kinnisasjast loobuda. Loobumine kantakse kinnisraamatusse notariaalselt tõestatud avalduse alusel ja niisugune kinnisomand läheb riigi valdusse.

Kinnisomandi ulatus

Kinnisomand ulatub maapinnale allpool ning õhuruumi ülalpool ja kinnisasja ulatuseks nimetatakse seda pinda kõrguse või sügavuseni, milleni ulatub omaniku majanduslik huvi kinnisasja kasutamisel. Kinnisomand ei ulatu maavaradele, mille loetelu sätestatakse seaduses. Ühe kinnisasja piires olev veekogu kuulub kinnisasja omanikule. Mitme kinnisasja piires olev veekogu kuulub igale kaldaomanikule vastavates osades. Kui vanud jõesäng või jõest tekkinud saar on lähemate omanike omandis. Pinnast, mis uhutakse või millega kallast täidetakse jääb kalda osaks. Kinnisvara ulatub mereranna jooneni. Rannajoon on mere tavaline veepiir. Kinnisomand ei ulatu põhjaveele, mis on riigi omandis.

Kinnisomandile on tehtud rida kitsendusi. Üldine reegel on: eraõigusliku isiku omandis oleval kinnisvaral, mis on piiratud või tähistatud ei või teised isikud ilma omaniku loata viibida päikeseloojangust päikese tõusuni.

Veekogud

Avalik-õigusliku isiku (kohalik omavalitsus või riik) valduses olev veekogu on avalik. Riigi valduses on sisemeri, territoriaalmeri ja teised piiriveekogud, aga samuti seaduses nimetatud veekogud. Kalda omanik ei või veekogu kasutamisel halvendada teise kinnisasja seisundit ega kitsendada selle kasutamise võimalusi. Kalda omanik ei või avalikuks veekogus ehitada sildu ega muid rajatisi, mis võiksid takistada veesõidukite liikumist. Veekogu kalda omanik peab jätma veekogu äärde kaldale kaldariba kallasrajana ka-

sutamiseks. Kallasraja kasutamise kohta kehtivad võõral kinnisasjal viibimise reeglid, välja arvatud see, et seal ei või viibida öösel ilma omaniku loata. Eraveekogust võivad teised isikud kala püüda ainult omaniku loal.

Siseveekogus võib kala püüda igaüks. Mitme kinnisasja piires asuvast veekogust võivad teised isikud kala püüda, kui nad ei tekita kinnisvarale olulist kahju.

Kinnisvara omanikul on õigus ehitada läbi võõra maa veejuhe oma maatüki kuivendamiseks, üleujutamiseks, kanalisatsiooni äravooluks jne. sõltumata võõra maa omaniku nõusolekust, kuid sealjuures tuleb arvestada võõra maatüki omaniku huve ja veejuhtme kasutamise eest tuleb talle maksta eelnevat hüvitust. Mets ja looduslik taimeistik, mis kasvab kinnisasjal on kinnisasjaomaniku omand, ta võib neid vabalt kasutada, kuid peab arvestama seaduses sätestatud korda. Teised isikud võivad jahti pidada kinnisasja omaniku loal.

Servituudid

Servituud on üks Rooma õigusest pärit instituut, mille mõtte seisnes selles, et kuidagi kokku sobitada naabruses asuvate omanike huve- hoida neid sattumast vastuollu.

Servituud annab õiguse teha teatud tegusid, mis on vajalikud kinnisasja huvides. Eristatakse valitsevat kinnisasja ja teenivat kinnisasja. Teeniv kinnisasi on selline kinnisasi, mida kasutatakse valitseva kinnisasja huvides. Eristatakse reaalservituude ja isiklikke servituude. Reaalservituud koormab teenivat kinnisasja valitseva kinnisasja kasuks selliselt, et valitseva kinnisasja omanik on õigustatud teenivat kinnisasja teatud viisil kasutama või et teeniva kinnisasja omanik on kohustatud oma omandiõiguse teostamisest valitseva kinnisasja kasuks teatavas osas hoiduma. Valitseva kinnisasja omanik saab kasutada teenivat kinnisasja teatud eesmärgil. Reaalservituud tekib kinnisraamatusse kandmisega ja lõpeb kande kustutamisega kinnisraamatust. Reaalservituud annab õiguse teha üksnes neid tegusid, mis servituudi sisust tulenevalt on valitseva kinnisasja huvides vajalikud. Reaalservituuti tuleb teostada viisil, mis on teenivale kinnisasjale kõige vähem koormav.

Servituudi liigid:

- Teeservituudid- jalgteeservituudid, karjateeservituudid
- Liiniservituud- side, elekter, gaas
- Veejuhtimisservituud- õigus juhtida vett oma kinnisvarale läbi võõra territooriumi
- Veevõtu- ja karjavõtuservituud
- Toeservituud- õigus toetada oma ehitist või seadeldist naabri ehitisega või seadeldisega
- Seinaservituud, valgusservituud
- Üleehitamise servituud- õigus ehitada rõdu teise kinnisasja kohale
- Sademeservituud- õigus juhtida vihmaveerennist tulev vesi teise läbi teise kinnisvara või teise kinnisvarale.

Isiklik servituud esineb kasutusvalduse kujul. Kasutusvaldus koormab asja selliselt, et isik, kelle kasuks kasutusvaldus on seotud, on õigustatud kasutama asja ja omandama selle vilju. Kasutusvalduse eesmäks võival olla vallasasjad, kinnisasjad ja üleantavad õigused. Kasutusvalduse tekkimise aluseks on seadus või leping. Kasutusvalduse andmine tähendab seda, et keegi annab mingi asja teisele isikule teatud ajaks või otstarbeks kasutada, piirates sellega enda õigusi selle asja üle. Kasutusvaldus vallasasjale tekib asja üleandmisega omanikult kasutusvalduse saajale ja kasutusvalduskokkuleppe sõlmimisega. Kasutusvaldus kinnisasjale tekib kinnisraamatusse kandmisega. Kasutusvaldus õigusele tekib vastava õiguse üleandmisega. Kasutusvalduse võib lõpetada poolte kokkuleppel (kasutusvaldaja ja omaniku kokkuleppel).

Omanik võib nõuda kasutusvalduse lõpetamist:

1. Kui see on kaotanud kasutusvaldaja jaoks tähtsuse
2. Kui omaniku kahju on suurem kasutusvaldaja kasust

3. Kui kasutusvaldaja ei anna omanikult tagatist

Tagasi algusse

Kohustusõigus

Tsiviilõiguste tekkimine

Tsiviilõiguslikud kohustused tekivad tehingutest, haldusaktidest, avastustest, leiutistest ja autorlustest, teisele isikule kahju tekitamisest ning sündmustest, millega seadus seostab tsiviilõiguslike tagajärgede tekkimise.

Kohustuse mõiste. Kohustuse tõttu on üks isik (võlgnik) kohustatud teostama teise isiku (krediitori) kasuks teatava teo: nagu üle andma vara, tegema tööd, maksma raha või hoiduma teatud teost. Krediitoril on aga õigus nõuda võlgnikult tema kohustuste täitmist. Siia lisandub võlaõigus, mida võib samastada kohustusõigusega, Kohustuselustest kõige levinum on kahepoolne kokkulepe ehk leping.

Leping loetakse sõlmituks kui poolte vahel on saavutatud kokkulepe kõigis selle olulistest punktides. Lepingulised punktid on need, mis on sellisteks tunnistatud seadusega või on antud liiki lepingutes vajalikud või mille osas mõlemad pooled peavad vajalikuks saavutada kokkulepe. näiteks. töölepingu sõlmimisel on vaja täita kuus tööseadusandluses fikseeritud punkti. Leping peab olema sõlmitud seadusega ette nähtud vormis, kui aga seda vormi ei ole sätestatud, siis poolte vahelisel kokkuleppel. Kohustused tuleb täita nõuetekohasel viisil ja kindlaksmääratud tähtajaks vastavalt seadusele või lepingule. Kui seadus või leping neid ette ei näe, siis vastavalt tavaliselt esitatavatele nõuetele. Ühepoolne keeldumine kohustuste täitmisest või ühepoolne lepingutingimuste muutmine ei ole lubatud. välja arvatud seadusega ette nähtud juhtudel.

Kui kohustuste täitmise tähtaeg on kindlaks määramata, on krediitoril õigus nõuda täitmist, võlgnikul aga õigus täita kohustust igal ajal. Võlgnikul on sellisel juhul õigus täita kohustust 7 päeva jooksul arvates krediitori poolt nõude esitamise päevast. Võlgnikul on õigus täita kohustust ka enne tähtaega, kui seadusest, lepingust või kohustuse iseloomust ei tulene teisiti.

Kohustuse täitmise koht. Kohustus tuleb täita selles kohas, mis on määratud seaduse, lepingu või riikliku tellimusega. Kui aga täitmise koht ei ole kindlaks määratud, siis kohustust tuleb täita:

1. Ehituse üleandmisel ehituse asukohas.
2. Rahalise kohustuse järgi krediitori elukohas või asukohas, mis tal oli kohustuse tekkimise momendil. Kui krediitori vahepeal vahetas asukohta, siis tema uues asukohas, kusjuures krediitor peab hüvitama võlgnikule selle asukoha muutmise seonduva kahju.
3. Kõigi teiste kohustuste järgi võlgniku elukohas või asukohas.

Kohustuste täitmist võidakse vastavalt seadusele või lepingule tagada leppetrahviga, pandiga, käendusega, käsirahaga või tagatise ehk garantiiga.

Leppetrahv. Leppetrahviks loetakse seaduse või lepinguga kindlaksmääratud rahasummat, mille võlgnik on kohustatud tasuma krediitorile lepingu mittetäitmise või mittenõuetekohase täitmise, eriti aga viivitamise eest. Krediitoril ei ole õigust nõuda viivise tasumist, kui võlgnik ei kannu vastutust kohustuse mittetäitmise või nõuetekohase täitmise eest (s.t. kui võlgnik ei ole selles süüdi). Kokkulepe viivise-leppetrahvi kohta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Kirjaliku vorminõude mittejärgimine toob kaasa lepingu kehtetuse selle leppetrahvi kohta.

Käendus. Käenduslepingu järgi kohustub käendaja teise isiku krediitori eest vastutama selle eest, et see teine isik täidab oma kohustuse kas täielikult või osaliselt. Käendusleping peab olema kirjalikus vormis, kirjaliku vormi mittejärgimine toob kaasa käenduslepingu mittekehtivuse. Vastutuse mittetäitmise korral vastutavad

võlgnik ja käendaja krediitori ees kui solidaarsed võlgnikud(s.t. kellelt võtta on sellelt võetakse), kui käenduslepinguga ei ole määratud teisiti. Käendusleping aegub:

1. Käendusega tagatud kohustuse lõppemisega
2. Kui kreditor 3 kuu jooksul alates kohustuse täitmise tähtpäeva saabumisest ei esita hagi käendaja vastu
3. Võla ülekandmisega kui käendaja ei väljendanud nõusolekut vastutada uue võlgniku eest

Käsiraha. Käsirahaks loetakse rahasumma, mille üks kokkuleppivatest pooltest annab temalt lepingu järgi tasumisele kuuluvate maksete arvelt teisele poolele lepingu sõlmimise tõendamiseks ja selle täitmise tagamiseks. Kokkulepe käsiraha kohta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis sõltumata käsiraha suuruselt. Kui lepingu mittetäitmise eest vastutab käsiraha andnud pool, siis kaotab ta selle käsiraha. Kui lepingu mittetäitmise eest vastutab käsiraha saanud pool, siis on ta kohustatud maksma teisele poolele käsiraha kahekordse summa. Lisaks on lepingu mittetäitnud pool kohustatud hüvitama teisele poolele lepingu mittetäitmisega tekitatud kahju.

Garantii. Tagatiseks loetakse seaduse või lepinguga ettenähtud ühe organisatsiooni (garant) kohustust kustutada teise organisatsiooni võlgnevust täielikult või osaliselt kohustuse mittetäitmise või mitteenõuetekohase täitmise korral. Organisatsiooni, kes võtab enda peale niisuguse kohustuse, nimetatakse garantiks. Lepinguga kindlaksmääratud garantii peab olema vormistatud kirjalikult. Garandi vastutus on täiendav võlgniku vastutusele.

Pant. Pandi alusel on krediitoril õigus, juhul kui võlgnik ei täida pandiga tagatud kohustust, saada rahuldust panditud vara väärtusest, eelistatuna teistest krediitoritest. Pant võib olla vallaspant või kinnispant. Pantida võib asju, väärtpabereid ja varalisi õigsusi. Pantida saab vara, mis on pantija omandis. Pantija võib olla kas võlgnik või kolmas isik. Pandiga võib tagada iga rahaliselt hinnatavat nõuet. Pandiga tagatud nõue on eelistatud kõikidele teistele nõuetele panditud vara suhtes. Vallasasja võib pandiga koormata selliselt, et asi antakse üle pandipidaja valdusesse (käsipant). Ülejäänud pandiliikide puhul lähtutakse käsipandi reeglitest. Käsipant tekib asja valduse üleandmisega asja valdajalt (pantijalt) pandi pidajale, kui ta aga on juba pandipidaja valduses, siis pandilepingu sõlmimisega. Käsipandi leping tuleb sõlmida kirjalikult kui panditava asja väärtus ületab 500 krooni. Kõik pandimajad kannavad nimetust lombard. Käsipant lõpeb tagatud nõude lõppemisega (võlg kustutatakse). Käsipant võib samuti lõppeda panditud vallasasja hävimisega. Käsipant lõpeb ka juhul kui:

1. Pandi pidajaks ja panditud asja omanikuks saab üks ja sama isik
2. Panditud asi on pandipidaja valdusest välja läinud ja ta ei saa asja välja nõuda
3. Pandipidaja tagastab pantijale panditud asja või teatab pandist loobumisest

Pandipidaja on kohustatud asja korras hoidma ja säilitama, tal ei ole õigust seda kasutada. Käsipandi lõppemisel on pandipidaja kohustatud panditud asja tagastama. Pandipidaja nõude rahuldamine toimub panditud asja müügiga. Pandipidajatel tekib panditud asja müügiõigus, kui pandiga tagatud nõue ei ole koheselt täidetud. Seadus tunnistab kehtetuks kokkuleppe, mille kohaselt pandipidaja omandab asja pandiga tagatud nõude tagastamiseks. Pandipidaja on kohustatud pantijale panditud asja müügist teatama 1 kuu ette, alates müügiõigsuse tekkimisest. Panditud asi müüakse avaliku enampakkumisel. Enampakkumise aeg ja koht tehakse teatavaks pantijale ja isikule, kellel on õigus panditud asjale. Sellest oksjonist võivad osa võtta kõik. Pantija kohustus loetakse täidetuks panditud asja müügist saadud raha ulatuses, millest on maha arvatud müügikulud. Pärast müügikulude tasumist ja pandipidaja nõude rahuldamist tagastatakse ülejäänud raha pantijale.

Lisaks käsipandile on vallaspantidest kasutusel veel registerpant ja kommertspant. Registerpandi puhul koormatakse vallasasja pandiga selliselt, et panditud asi jääb pantija valdusse ning pant registreeritakse seadusega sätestatud korras. Registerpant tekib pandilepingu alusel pandi registreerimisel. Registerpanti kasutatakse laevade, lennukite, sõidukite jms. puhul ehk selliste asjade puhul, mis on kantud kuhugi registrisse. Neid asju ei anta üle pandipidajale, vaid pannakse kuhugi hoiule (näiteks. tasulisse parklasse) nii, et pantija ei saa seda kasutada. Võlausaldajal ehk krediitoril on müügiõigsuse tekkimisel õigus nõuda panditud

asja väljaandmist pantija valdusest müügiks. Pantija aga ei või panditud asja vahepeal võõrandada ega pandida seda teistkordselt. Registerpandid võib seada ettevõttesse kuuluvale vallasvarale, seda nimetatakse kommertspandiks. Kommertspant registreeritakse seaduses sätestatud registris (äriregistris). Iga äri kohta, kelle vara pannakse panti, tehakse äriregistris vastav märge ja edaspidi ei saa see ettevõtte oma varaga enam vabalt ringi käia. Kommertspant laieneb ka varale, mis asendab algselt pandiga koormatud vara (näiteks. ettevõtte pandib mööbli ja ostab selle asemele uue, nüüd kehtib pant ka uue mööbli kohta). Registerpandi järgi võib pandida patenti, kaubamärki, tööstusnäidist, kasulikku mudelit ja muud registreeritud intellektuaalse omandi vormi. Pantida võib ka väärtpabereid selliselt, et isikul, kelle kasuks pant on seatud on õigus nõuda rahuldamisele panditud väärtpaberite arvel väärtpaberite pantimisel kasutatud käsipandi sätteid.

Kinnispant ehk hüpoteek

Kinnisasja võib hüpoteegiga koormata selliselt, et hüpoteegipidajal on õigus hüpoteegiga tagatud nõude rahuldamisele panditud kinnisasja arvel. Hüpoteek kehtib kande tegemisega kinnisraamatusse, kui seadus ei ütle teisiti. Hüpoteegi seadmisele kohaldatakse kinnisasja omandamise sätteid. Hüpoteek lõpeb kande kustutamisega kinnisraamatust. Kinnisasja omanik võib kinnisasja vallata, kasutada ja käsutada, kui sellega ei vähendata koormatud kinnisasja väärtust ega kahjustata hüpoteegipidaja õigusi muul viisil.

Tagasi algusse

Kohustuste üksikud liigid

Ostu-müügi leping

Ostu-müügi leping on ilmselt kõige levinum lepingu vorm. Ostu-müügi lepingu järgi kohustub müüja vara üle andma ostja omandisse, ostja aga kohustub vara vastu võtma ja maksuma selle eest kindlaks määratud summa.

Kui omandiõigus läheb ostjale üle enne asja üleandmist, on müüja kohustatud asja alal hoidma kuni üleandmiseni, laskmata sel halveneda. Ostja on kohustatud kulutused müüjale hüvitama, kui see on lepingus ette nähtud. Kui müüja lepingut rikkudes ei anna müüdud asja ostjale üle, on ostjal õigus nõuda asja üleandmist ja ka viivitusega tekkinud kahjude hüvitamist. Müüdud asja kvaliteet peab vastama lepingutingimustele. Lepingus nende tingimuste puudumisel aga tavaliselt esitatavatele nõuetele. Kaubandusorganisatsiooni poolt müüdav asi peab vastama standardile, tehnilistele tingimustele või seda liiki asja jaoks kindlaksmääratud näidistele, kui antud liiki ostu-müügi iseloomust ei tulene teisiti.

Ostjal, kellel on müüdud mittenõuetekohase kvaliteediga asi, on õigus oma valikul nõuda kas ligitunnustega piiritletud asja ümbervahetamist või ostuhinna alandamist või asja puuduse tasuta kõrvaldamist müüja poolt või ostjale parandamiseks tehtud kulutuste hüvitamist või lepingu lõpetamist koos kahjude hüvitamisega. Need võimalused langevad ostjal ära, kui asja vastav kvaliteet oli ostu-müügi lepingu tingimuseks. Kui müüdud asja puudusi ei olnud ostjal müüja poolt tingimuseks seatud, on ostjal õigus esitada müüjale pretensioone otsekohe pärast puuduste avastamist, kuid mitte hiljem kui 6 kuu jooksul arvates asja üleandmise päevast. Ehitiste puhul aga mitte hiljem kui 1 aasta jooksul alates ehitise üleandmise päevast. Kui kaubandsorganisatsioon müüb asja, mille suhtes on kehtestatud garantiitähtajad, arvutatakse need tähtpäevad jaemüügi päevast.

Vahetus

Vahetuslepingu järgi toimub poolte vahel ühe vara üleandmine teisi vastu. Iga vahetuslepingust osavõtja loetakse selle vara müüjaks, mille ta vahetamiseks annab ja selle vara ostjaks, mille ta saab. Vahetuslepingu kohta rakendatakse ostu-müügi lepingu nõudeid.

Kinkeleping

Kinkelepingu järgi annab üks pool vara tasuta teise poole omandisse. Kinkeleping loetakse sõlmituks vara üleandmise momendist. Kinkeleping summaga üle 50 krooni peab olema notariaalselt tõestatud.

Hange ehk hankeleping

Hankelepingu järgi kohustub hankija kindlaksmääratud tähtaegadel või -ajal ostjale või ostja organisatsioonile ehk tellijale üle andma omandisse kindlaksmääratud toodangut. Tellija kohustub toodangu vastu võtma ja tasuma selle eest kehtestatud hindade järgi. Kindlaksmääratud tähtajaks hankija poolt hankimata jäetud või ostja poolt välja võtmata toodangu kogus tuleb hankida lepingus ettenähtud tähtaegadel ja korras. Ostjal on õigus loobuda toodangu vastuvõtmisest, mille hankimine on hilinenud. Toodangu, mille hankija saatis ära enne vastava loobumisteate saamist, on tellija kohustatud vastu võtma ja selle eest tasuma. Hangitav toodang peab vastama lepinguga ettenähtud sortimendile üsna täpselt. Toodang peab vastama kvaliteedilt standardile, tehnilistele tingimustele või näidistele. Ja kui lepingus on mingeid eritingimusi kvaliteedi osas, peab vastama ka nendele tingimustele. Toodang peab olema hangitud komplekselt, vastavalt standardile, tehnilistele tingimustele või hinnakirja nõuetele. Hankelepingus ettenähtud kohustuste rikkumise eest nähakse tavaliselt ette leppetrahvi või viivis ja lepingus on tavaliselt nõuded selle kohta, et üks pool peab teisele poolele hüvitama hankeprotsessis tekkinud kahju.

Laenuleping

Laenulepingu järgi annab üks pool (laenutaja) teisele poolele (laenajale) raha või liigitunnustega piiritletud asjad tema omandisse, laenaja kohustub laenutajale sama summa raha või sama koguse sama liiki ja sama kvaliteediga asju tagastama. Laenuleping loetakse sõlmituks raha või asjade üleandmise momendist. Kui tegemist on asjade laenutamisega, siis pooled peavad näitama ka asjade rahalise väärtuse. Pooled võivad mitmesuguste muude lepingute täitmise käigus tekkinud võlad vormistada laenulepinguna.

Lepingu vormi osas on nõue, et laenuleping summaga üle 5 krooni peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Kui on rikutud lepingu vormi nõuet, siis vaidluse tekkimisel ei saa nõudeõigust tõendada tunnistajate kinnitusega. Laenulepinguga võrdsustatakse ka poolte kirjavahetus. Laenajal on õigus täita ja laenutaja on kohustatud täitmise vastu võtma enne tähtaega.

Tööettevõtt

Tööettevõtu lepingu järgi kohustub tööettevõtja omal riisikol tegema tellija ülesandel kindlaksmääratud töö kas tellija või omast materjalist, tellija aga kohustub tehtud töö vastu võtma ja selle eest tasuma. Tööettevõtulepingus ette nähtud tööde tegemiseks võib koostada täpse või ligikaudse eelarve. Tööettevõtja on kohustatud tellijale õigeaegselt teatama ligikaudse eelarve olulise ületamise vajadusest. Tellijal on õigus loobuda lepingust, hüvitades tööettevõtjale tehtud kulutused.

Kui tööettevõtja ei teata tellijale eelarve ületamise vajadusest, on tas kohustatud tegema töö, nõudmata tellijalt üle-eelarveliste kulutuste hüvitamist. Üldine reegel on, et tööettevõtja teeb töö omast materjalist ja omade vahenditega. Sel juhul tööettevõtja vastutab ka materjalide kvaliteedi eest. Kui töö tehakse täielikult või osaliselt tellija materjalidest, vastutab tööettevõtja selle materjali ebaõige kasutamise eest. Tööettevõtja on kohustatud esitama tellijale aruande materjalide kulutamise kohta ja tagastama materjali ülejäägid. Tellija on kohustatud tööettevõtjale välja maksma kokkulepitud tasu pärast kogu töö üleandmist, kui lepingus ei ole sätestatud teisiti.

Vedu (veoleping)

Veose veolepingu järgi kohustub transpordiorganisatsioon (vedaja) temale saatja poolt usaldatud veose toimetama sihtpunkti ja selle välja andma veose vastuvõtmiseks volitatud isikule. Saaja kohustub tasuma veose eest kindlaksmääratud summa. Reisijateveolepingu järgi kohustub vedaja toimetama reisija

sihtpunkti, reisija kohustub tasuma kindlaksmääratud tasu sõidu eest. Vedaja on vastutav vastuvõetud veose ja pagasi kaotsimineku, puudujäägi ja rikkumise eest, kui ta ei tõenda, et need ei tekkinud tema süü läbi. Vedaja on kohustatud toimetama veose või pagasi sihtpunkti selleks määraud tähtajaks ja vedaja vabaneb vastutusest viivitamise eest vaid siis, kui viivitus tekkis mitte tema süü läbi. Vedaja vastutus reisijale surma või tervisekahjustuse põhjustamise eest käib samuti kahju tekitamisest tulenevate kohustuste järgi.

Komisjonileping

Komisjonilepingu järgi kohustub üks pool ehk komisjonär teise poole (komitandi) ülesandel oma nimel tasu eest teostama ühe või mitu tehingut komitandi arvel. Komisjonileping peab igal juhul olema kirjalikus vormis. Komisjonär on kohustatud enda peale võetud ülesande täitma komitandile kõige kasulikematel tingimustel. Kui tehing teostatakse kasulikumat kui komitandi poolt ette nähtud, läheb kogu kasu komitandile, kui lepingus ei ole sätestatud teisiti. Pärast ülesande täitmist on komisjonäril õigus saada komitandilt tasu. Komisjonitasu määratakse poolte kokkuleppel, kui seadus ei ütle teisiti. Komisjonilepingu tingimusi võidakse enne lepingu täitmist muuta.

Hoiuleping ehk hoid

Hoiulepingu järgi kohustub üks pool (hoidja) hoidma temale teise poole poolt üle antud vara ja tagastama selle tervena. Hoiuleping loetakse sõlmituks alates vara hoiulevõtu hetkest. Kui lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti, on hoiuleping tasuta. Hoiuleping, kui vara maksumus on üle 10 krooni, peab olema sõlmitud kirjalikult, välja arvatud riidehoius, aga seda juhul, kui saate riiete vastu numbri või žetooni. Hoiuleandjal on õigus igal ajal hoiuleantud vara tagasi nõuda. Hoidja on kohustatud tarvitusele võtma kõik tarvilikud abinõud temale üle antud vara säilitamiseks. Kui lepingus ei ole sätestatud teisiti, ei ole hoidjal õigus hoiust kasutada. Hoidja vastutab vara kaotsimineku, puudujäägi või rikkumise eest. Ta vabaneb vastutusest kui tõendab, et need ei toimunud tema süü läbi. Võõrastemajad, puhkekodud, sanatooriumid, ühiselamud ja muud taolised organisatsioonid kannavad vastutust seal elavate isikute ees nende kuuluva ja neile eraldatud ruumides asuva vara mittesäilimise eest, kuigi see vara ei olnud eraldi hoiule antud nendele organisatsioonidele. Viimane reegel ei käi raha ja väärtasjade kohta.

Elamu võõrandamine eluaegse ülalpidamise tingimusega

Niisuguse lepingu järgi annab üks pool, kes on töövõimetu ea või tervisliku seisundi tõttu (võõrandaja) temale isikliku omandiõiguse alusel kuuluva elamu teise poole (omandaja) omandisse, mille vastutasuks omandaja kohustub võimaldama võõrandajale, lepingus ette nähtud juhtudel ka tema pereliikmetele, eluaegse või kuni nende töövõime taastumiseni materiaalse kindlustatuse natuuras elamu, toidu, hooldamise ja vajaliku abi näol. Lepingu vorm peab olema selline, nagu on nõutav elamu ostu-müügi korral. Omandajal ei lubata võõrandada elamut võõrandaja eluajal. Võõrandajalt saadud elamu juhuslik hävimine ei vabasta omandajat lepingu kohustustest. Leping võidakse lõpetada:

1. Võõrandaja nõudel, kui omandaja ei täida lepingujärgseid kohustusi
2. Omandaja nõudel, kui temast mitteolenevate asjaolude tõttu tema materiaalne olukord muutus niivõrd, et ta ei ole võimeline võõrandajale kokkulepitud ülalpidamist tagama või kui võõrandaja taastas täielikult oma teovõime.

Sellise lepingu lõpetamise korral tagastatakse elamu võõrandajale, tehtud kulutusi omandajale ei hüvitata. Omandaja surma korral lõpeb leping ja elamu antakse võõrandajale tagasi.

[Tagasi algusse](#)

Tööõigus

Tööleping

Tööõigus laieneb ainult neile, kes töötavad töölepingu alusel. Tööleping kujutab endast kokkulepet töötaja ja tööandja vahel, mille kohaselt töötaja kohustub tegema tööandjale tööd, alludes seejuures tema juhtimisele ja kontrollile, tööandja aga kohustub maksma töötajale töötasu ja kindlustama talle töötingimused, mis on ette nähtud poolte kokkuleppega, kollektiivlepinguga, seadusega või haldusaktiga. Töötaja võib olla 18 aastaseks saanud teovõimeline või piiratud teovõimega isik. Mõnedel töökohtadel võidakse ette näha ka kõrgendatud vanusemäär (näiteks. president - 40 aastat). Erandjuhtudel võivad töötajaks olla ka 15 aastaseks saanud alaealised, kui selleks on ühe vanema või hooldaja nõusolek ja 13-15 aastane, ning 13-15 aastane alaealine, kus on samuti vajalik vanema või hooldaja kirjalik nõusolek

k ja lisaks ka tööandja asukoha tööinspektori kirjalik nõusolek. Alaealised võivad olla töötajaks tööl, kus töötamine ei ohusta tervist, kõlblust, hariduse omandamist ega ole alaealisele keelatud seaduse või kollektiivlepinguga.

Tööandjaks võib olla:

1. Juriidiline isik
2. Juriidilise isiku struktuurüksus, kui talle on antud tööandja õigused
3. Teovõimeline füüsiline isik

Teatavatel seaduses ette nähtud juhtudel peab tööandja olema vanem kui 18 aastat. Töölepingu seadus laieneb kõigile töötajatele ja tööandjatele, kes on sõlminud töölepingu. Kui ettevõtte liige (aktsionär) töötab samas ettevõttes, siis sõlmib ettevõtte töölepingu ka temaga.

Juhud, millele töölepinguseadus ei laiene:

1. Saadiku tegevus
2. Eriseadustega reguleeritud teenistus riigi- ja kohalike omavalitsuse asutuses. Seda reguleerib avaliku teenistuse seadus
3. Kaitsejõududes töötamine
4. Töötamine taluperes või pereettevõttes pereliikmena
5. Vanemate, abikaasade ja laste töötamine koduses majapidamises, samuti mainitud isikute üksteise eest hoolitsemine
6. Pereliikmete töötamine ühises valduses majapidamises
7. Töötamine teenistuslepingu alusel
8. Töötamine usuorganisatsioonis kultusetoimingut sooritava isikuna, kui selle organisatsiooni põhidokument ei nõua töölepingu sõlmimist
9. Volituse alusel tehingute täitmine
10. Aktsiaseltsi juhatuse või riigiettevõtte haldusnõukogu liikme suhetele aktsiaseltsi või riigiettevõttega
11. Tegutsemine tööettevõtulepingu või muu tsiviilõigusliku lepingu alusel
12. Töötamine vabaduskaotuse kandmise ajal
13. Seaduses otseselt ette nähtud muule tegevusele, samuti seaduses otseselt mainitud isikutele.

Eestis alaliselt elavad välisriigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud on töösuhetes võrdsustatud kodanikega, v.a. juhud, kus seadus ütleb teisiti.

Töötajale seaduse või haldusaktiga antud õigusi võib töölepinguga laiendada tööandja ühepoolse otsusega. Töölepingu tingimused, mis halvendavad võrreldes seadusega, haldusaktiga või kollektiivlepinguga ettenähtud tingimusi, on kehtetud. Sätete vastuolu korral kohaldatakse sätet, mis on töötajale soodsam.

Tööleping sõlmitakse kirjalikult kahes eksemplaris, üks töötajale ja teine tööandjale. Tööleping sõlmitakse reeglina enne tööleasumist. Töölepingus peavad olema kohustuslikult ära näidatud järgnevad kokkulepped:

1. Tehtav töö ja selle keerukuse aste
2. Tööaeg, kestvus (eriti kui erineb teiste töötajate omast)
3. Töötasu (ei tohi olla halvem, kui kollektiivlepinguga on ette nähtud), kuidas makstakse jne.
4. Töö tegemise asukoht
5. Kui leping on sõlmitud määratud ajaks, siis lepingu kehtivusaeg
6. Tööleasumise aeg

Lisaks võib olla ka muid kokkuleppeid.

Töölepingu tähtaja võib kindlaks määrata kalendaarselt või töö lõppemisega, kui igal juhul ei tohi tähtajaline tööleping olla pikem kui 5 aastat. Määratud ajaks tehakse lepingud sõlmitakse:

1. teatud töö tegemise ajaks
2. ajutiselt äraoleva töötaja asendamiseks
3. tööde mahu ajutisel suurendamisel
4. hooajatööde tegemiseks
5. kui töölepingu seaduses nähakse töötajale ette erisoodustused (näiteks väljaõpe tööandja kulul, tööandja loobumine töölepingust koondamise tõttu)

Kui töölepingu tähtaeg on märkimata, siis loetakse tööleping sõlmituks määramata tähtajaks. Töölepingu peab sõlmima isiklikult. Töölepingu sõlmimiseks võib tööandja nõuda:

1. isikut tõendavat dokumenti
2. tööraamatut, kui see puudub siis majavalitsuse tõendit, et ei ole enne töötanud
3. tunnistust vajaliku hariduse kohta
4. tõendit tervise kohta, kui asutakse tööle kohale, kus on ette nähtud pidev kontroll
5. 13-15 aastaselt ühe vanema või hooldaja nõusolekut
6. seadusega ette nähtud juhtudel töötamisluba välismaalase või kodakondsuseta isiku puhul
7. muud dokumenti seadusega ette nähtud juhtudel

Töötaja võib omaalgatuslikult esitada igasuguseid dokumente, mis iseloomustavad tema eelmisi töötamisi, oskusi jne.

Tööleping võidakse sõlmida katseajaga. Katseaja võib töölepingus ette näha kokku lepitud tööde tegemiseks töötaja vajaliku tervise, võimete, suhtlemisalase sobivuse ja kutseoskuste kindlaks tegemiseks. Katseaja töötajal on kõik töötaja õigused ja kohustused. Katseaeg ei tohi ületada nelja kuud. Katseaega ei rakendata alaealistele ega invaliididele töölevõtmisel neile ette nähtud töökohtadele. Katseaja tulemused määrab kindlaks tööandja. Kui tööandja tulemustega rahul ei ole, võib lepingu lõpetada. Töötajal on õigus tööleping lõpetada ka katseajal. Kui katseaeg on lõppenud ja töötaja jätkab tööd, siis loetakse tööleping sõlmituks määramata tähtajaks.

On olemas töid, millele on keelatud naisi rakendada. Nendeks on rasked ning tervist kahjustavad tööd ja allmaatööd. Nende tööde loetelu määrab kindlaks vabariigi valitsus (22. juuli 1992 a. määrus nr. 214). Alaealisi on keelatud rakendada rasketel, tervist kahjustavatel töödel ning ka töödel, mis kahjustavad alaealiste kõlblust.

Tööleping võib olla sõlmitud kohakaasluse alusel, s.o. töötamine teise töölepingu alusel väljaspool tööaega põhitööl sama või teise tööandja juures. Tööleping kohakaasluse alusel töötamiseks sõlmitakse samamoodi nagu põhitööl töötamiseks. Riigi- ja munitsipaal töötajatele on tehtud piiranguid, lubatud on vaid pedagoogiline või teaduslik töö.

Töötamiseks töökohtadel kehtestatakse sisekord, mis määrab poolte käitumisreeglid töösuhetes. Sisekord võib olla ühtne tervele firmale, aga võib olla kehtestatud ka eraldi eristruktuuridele. Töö sisekord määratakse kindlaks töö sisekorra eeskirjadega. Riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustes kehtestatakse sisekorra eeskirjad sõltumata töötajate arvust, teistele ettevõtetele alates viiest inimesest.

Poolte kohustused

Poolte kohustused töölepingu järgi on:

1. Täitma töö- ja kollektiivlepingu tingimusi
2. Täitma sisekorra, töökaitse ja tuleohutuse eeskirju
3. Hoiduma tegudest, mis kahjustavad teise poole vara ja kolmandate isikute vara
4. Olema teineteise suhtes viisakad
5. Täitma muid seaduses ja haldusaktis ettenähtud vastastikuseid tööalaseid kohustusi

Tööandja kohustused on:

1. Kindlustama kokkulepitud tööga ja andma selgelt ja õigeaegselt vajalikke korraldusi
2. Maksma töö eest tasu ettenähtud ajal ja suuruses
3. Andma ettenähtud puhkust ja maksma ka tasu
4. Kindlustama ohutud tingimused töö tegemiseks
5. Tutvustama tööle võtmisel ja töö ajal töötajatele töö sisekorra, töökaitse ja tööohutuse nõudeid
6. Kindlaks määrama töö vastuvõtmise ja praagiks tunnustamise korra
7. Täitma muid kohustusi, mis on ette nähtud seaduses, haldusaktis, kollektiiv- või töölepingus

Töötaja on kohustatud:

1. Tegema kokkulepitud tööd ning täitma ilma erakorralduseta ülesandeid, mis tulenevad töö iseloomust või töö üldisest käigust
2. Peab täitma töönorme ja kinni pidama ette nähtud tööajast
3. Õigeaegselt ja täpselt täitma tööandja korraldusi
4. Hoiduma tööandja juures tegudest, mis segavad teisi töötajaid või kahjustavad kolmandate isikute vara
5. Peab teatama viivitamatult töötakistustest või ohust ning võimaluse korral ilma erakorralduseta kõrvaldama sellised takistused või ohud
6. Hoidma tööandja äri- ja tootmissaladust ning mitte osutama tööandjale konkurentsi, sealjuures mitte töötama tööloata konkurendi juures, kui need kohustused on ette nähtud töölepinguga. Need kohustused lasuvad ka pärast töölepingu lõpetamist, kui pooled sõlmisid vastava leppe ja tööandja maksis selle eest eritasu või muud hüvitust
7. Täitma kohustusi, mis on ette nähtud seaduses, haldusaktis ning kollektiiv- või töölepingus

[Tagasi algusse](#)

Teisele tööle üleminek

Töötaja on kohustatud täitma neid kohustusi, mis töölepingus on fikseeritud. Nõuda aga ei saa töid, mida töölepingus ei ole. Teatavatel juhtudel tekib vajadus anda töötajale tööd mõne teise kutseala järgi või muuta keerukuse astet või töötaja ümber paigutada teise asukohta. Niisugustel juhtudel toimub üleviimine teisele tööle või töökohta. Üleviimist teisele tööle loetakse töötaja ümberpaigutamiseks teisele töökohale, kui muutub eriala, kvalifikatsioon, ametikoht, töökoha asukoht või muud olulised töötingimused. Töölepingu muutmine on üldjuhul lubatud vaid poolte kokkuleppel. Töötaja nõudmisel võib toimuda teisele tööle üleviimine, kui:

1. Arsti otsusega on töötajale senise töö jätkamine tervislikel põhjustel vastunäidustatud ja tööandjal on teist tööd, mida töötaja tervis võimaldab teha. Kui halvenemine on tingitud tööandjast, siis on töötajal õigus nõuda väljaõpet ja senise keskmise palga säilitamist.
2. Ajutine tingimuste kergendamine või üle viimine toimub samuti arsti ettekirjutuse korral. Kui töötaja hakkab saama vähem palka, siis makstakse vahe kinni ravikindlustuse vahenditest
3. Ajutine töötingimuste kergendamine raseda või alla kolme aastase lapsega naise nõudmisel

Töötaja võib teisele kohale üle viia ilma töötaja nõusolekuta tootmisvajaduste muutumisel. Tootmisvajaduste all mõistame:

1. Olukorda, mis on vajalik loodusõnnetuse või tootmisavarii ärahoidmiseks või tagajärgede kiireks kõrvaldamiseks
2. Õnnetusjuhtumi, seisaku, tööandja vara hävimise, rikkumise jne ärahoidmiseks
3. Ajutiselt äraoleva töötaja asendamiseks punktides 1. ja 2. ette nähtud juhtumitel
4. muudel erakorralistel juhtudel

Niisugune üleviimine võib toimuda mitte kauemaks kui üheksaks kuuks, kusjuures töö peab olema samas asulas. Ta ei tohi olla vastunäidustatud tervislike põhjuste tõttu ja ei tohi kaasa tuua suuremat materiaalselt vastutust. Töötajale makstakse uut töötasu vastavalt tehtud tööle, kuid mitte vähem eelmise töökoha keskmisest palgast.

Töö seisak on töö seiskumine vajalike organisatsiooniliste või tehniliste tingimuste vääramatuse tõttu või muude asjaolude tõttu. Ka tööseisaku ajaks on tööandjal õigus töötaja üle viia ükskõik millisele tööle, kui see vastab samadele tingimustele nagu eelmises töökohas. Kui töötaja on ise tööseisakus süüdi, siis makstakse talle tasu töö järgi, kui ta aga süüdi ei ole, siis makstakse nendel samadel tingimustel, mis olid enne seisakut.

[Tagasi algusse](#)

Töölepingu lõpetamine

Tööleping võib lõppeda vaid seadusega ette nähtud alustel:

1. Poolte kokkuleppel
2. Tähtaja möödumisel
3. Töötaja algatusel
4. Tööandja algatusel
5. Kolmandate isikute nõudmisel
6. Pooltest sõltumatutel asjaoludel

Tööandja ja töötaja on kohustatud töölepingu lõpetamisest ette teatama kirjalikult. Sealjuures töölepingu lõpetamise soov peab olema väljendatud tingimusteta. Töölepingu lõpetamise kohta tehakse töölepingusse vastav kanne, kus näidatakse töölepingu lõpetamise aluse formuleering viitega seaduse paragrahvile, lõikele ja punktile. Samuti märgitakse kuupäev, hüvituse maksmise ja lepingu järgi saadu tagastamine.

Lepingu lõpetamine:

1. Poolte kokkuleppe korral igal ajal
2. Tähtaja möödudes tööandja võib lõpetada töölepingu siis, kui ta teatab sellest ette 2 nädalat enne tähtaja möödumist, kui leping on üle ühe aasta, kui aga leping on üle 5 aastase tähtajaga, siis 5 nädalat ette. Töötaja võib lõpetada tähtaja tõttu, kui ta teatab vähemalt 5 päeva ette. Kui kumbki pool ei algata lõpetamist, siis tähtaja möödudes muutub leping tähtajatuks.
3. Pooltest sõltumatud asjaolud on:

- töötaja kutsumine kaitsejõududesse
- karistuse kandmine kohtukohustusest tingituna
- töötaja suremine. Kui tööandja sureb, siis tööleping lõpeb juhul, kui töötaja oli võetud tööandja personaalseks teenindamiseks, muul juhul tööleping säilib.

1. Kolmandate isikute nõudmisel lõpetatakse leping juhul kui töötaja on alaealine.
2. Töölepingu lõpetamisel töötaja algatusel peab töötaja ette teatama vähemalt 1 kuu, kui lepingu lõpetamise põhjuseks on õppimine või haigusega seonduv, siis 5 päeva. Katseajal töötaja peab ette teatama 3 päeva. Määratud ajaks töölepingu ennetähtaegselt lõpetamisest teatab töötaja tööandjale üle ühe aasta pikkuse lepingu korral vähemalt 2 nädalat ette, vähem kui aastase lepingu korral vähemalt 5 kalendripäeva ette. Kui leping on sõlmitud rohkem kui aastase tähtajaga, kui tööleping tuleb lõpetada haiguse, invaliidsuse või invaliidi hooldamise pärast, siis tuleb ette teatada 5 päeva.

Kui töölepingu lõpetamise aluseks on tööandja poolt lepingu tingimuste rikkumine või tootmis/töökorralduses toimunud muudatused, siis peab töötaja ette teatama vähemalt viis päeva sõltumata tähtajast.

Kui töötaja valitakse valitavale ametikohale, siis lõpeb tema eelmine tööleping sellele ametikohale asumise päevale eelnenud päevast. Töötaja valimisel riigikokku lõpetatakse tööleping töötaja avaldusel tema saadikumandaadi tunnistamise päevast, s.o. vandeandmise päevast.

Tööandja osas on töölepingu lõpetamise juhud täpselt ja ammendavalt loetletud. Töölepingu seaduse § 86 kohaselt võib tööandja lõpetada määratud ajagu töölepingu enne lepingu tähtaja möödumist järgmistel alustel:

1. ettevõtte likvideerimisel
2. tööandja pankrotistumisel
3. töötajate koondamisel
4. töötaja mittevastavusel oma ametikohale või tehtavale tööle tööoskuse või tervise tõttu
5. katseaja ebarahuldavate tulemuste tõttu
6. töötajapoolsel töökohustuste rikkumisel
7. töötajapoolsel usalduse kaotusel
8. töötaja vääritud teo tõttu
9. töötaja pikaajalise töövõimetuse tõttu
10. töötaja vanuse tõttu
11. põhikohaga töötaja tööle võtmisel

Tööandja peab töölepingu lõpetamisest töötajale kirjalikult teatama:

1. ettevõtte likvideerimisel mitte vähem kui 2 kuud ette
2. pankroti puhul vähemalt 2 nädalat töö jätkumisel pankroti väljakuulutamisel
3. töötajate koondamisel sõltub etteteatamise tähtaeg töötaja tööstaažist selle tööandja juures järgmiselt:

- 5 aastat minimaalselt 2 kuud
- 5-10 aastat minimaalselt 3 kuud
- 10 aastat minimaalselt 4 kuud

4. töötaja mittevastavusel ametikohale minimaalselt 1 kuu
5. pikaajalise töövõimetuse korral minimaalselt 2 nädalat
6. vanuse tõttu sõltub etteteatamise tähtaeg staažist järgmiselt:

- <10 aastat 2 kuud
- 10 aastat 3 kuud

Teistel töölepingu lõpetamise alustel etteteatamist pole vaja. Tähtaegade mitte järgimisel on tööandja kohustatud maksma hüvitust keskmise päevapalga ulatuses iga tööpäeva eest, mille võrra töölepingu lõpetamisest vähem ette teatati. Lisaks sellele on tööandja kohustatud töötajale maksma töölepingu hüvitust järgmiselt:

1. ettevõtte likvideerimise ning pankroti puhul, koondamisel ja vanuse tõttu staažist olenevalt
 - <5 aastat kahe kuu keskmine palk
 - <10 aastat kolme kuu keskmine palk
 - >10 aastat nelja kuu keskmine palk
2. töötaja mittevastavuse tõttu ühe kuu keskmise palga.

Muudel tingimustel hüvitust ei maksta. Kui pankroti puhul maksmiseks vahendeid ei ole, maksab hüvituse riik. Töölepingu lõpetamisel kohakaaslastega ei rakendata etteteatamise nõuet ega hüvituse maksmist.

Usalduse kaotuse all mõistetakse:

1. varalist puudujääki, riknemist, kaotamist, riisumist. Samuti ka kaastöötajate vara varastamist
2. tööandja vara säilimise ohtu seadmist
3. klientide või äripartnerite usaldamatuse põhjustamist tööandja vastu

Vääritu on tegu, mis on vastuolus üldtunnustatud kõlblusnormidega. Sellise teo eest võib töölepingu lõpetada pedagoogidega, alaealiste juhendajatega ja muude töötajatega, kelle ülesandeks on noorte õpetus. Samuti ka riigivõimu, valitsuse ja kohaliku omavalitsusorganite töötajatega. See tegu võib olla toime pandud ka väljaspool tööaega.

Tööandjal on õigus lõpetada tööleping töötaja vanuse tõttu, kui töötaja on saanud 65 aastaseks ja tal on õigus täisvanaduspensionile (ainult mõlema tingimuse täidetuse korral). Töölepingu seaduse kohaldamisel vaidluste lahendamiseks võivad pooled pöörduda kohtusse ühe kuu jooksul alates päevast, mis järgnes päevale, mil nad said või oleksid pidanud teada saada oma õiguste rikkumisest.

Koondamine

Koondamine on tingitud töömahu vähendamisest. Koondamise korral tuleb teha koondatavate valik lähtudes esmastest kriteeriumidest, nagu kvalifikatsioon, tööviljakus. Eelis jääda on neil, kel on töövõimetuid ülalpeetavaid ja neil, kes on töötanud kauem, saanud kutsehaiguse või töövigastuse selles ettevõttes ja töötab sama hästi kui teised, neil, kes oma kutsealaseid teadmisi täiendavad. Kui töötaja pärast koondamist saab teada, et tema asemele võeti keegi teine, on tal õigus nõuda kuue kuu jooksul enda tööle tagasi võtmist.

Tagasi algusse

Töö- ja puhkeaeg

Tööaeg on selline aeg, mille kestel on töötaja kohustatud täitma tööülesandeid alludes tööandja juhtimisele ja kontrollimisele. Selle aja määrab kindlaks seadus, haldusakt või poolte kokkulepe. Tööaeg võidakse arvestada tööpäevades, töövahetustes või töönädalates. Tööaeg on see osa ööpäevast, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid. Töövahetus on ajavahemik, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid vahetustega tööl. Töönädal on ajavahemik nädalas, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid. Tööandja rakendab kahe puhkepäevaga viiepäevalist töönädalat, mis algab esmaspäeval või muul päeval olenevalt tööandja juures kehtestatud töörežiimist.

Puhkeaeg on aeg, mille kestel on töötaja vaba töökohustuste täitmisest ja võib seda kasutada oma äranägemise järgi. Puhkeaeg on tööpäevasisene, töönädala vaheline ja iganädalane. Riigipühad ja puhkused kuuluvad puhkeaja sisse.

Töötaja kestvus. Töötaja riiklik norm ei või ületada 8 tundi päevas ega 40 tundi nädalas. Lühendatud tööaeg kehtestatakse alaealistele (20-30 tundi nädalas). Allmaatöölistel, tervist kahjustavatel ja eriseloomuga töödel on piiriks 35 tundi nädalas. Koolide ja muude lasteasutuste õpetajatel, kasvatajatel ja teistel pedagoogika spetsialistidel on samuti 35 tunnine töönädal.

Ületunnitööks nimetatakse töötaja töötamist üle kokkulepitud normi. See on lubatud poolte kokkuleppel, kuid töötaja on kohustatud tegema ületunnitööd tööandja korraldusel loodusõnnetuse või avarii korral, õnnetusjuhtumi, tööandja vara riknemise või hävimise ära hoidmiseks ja tööprotsessi lõpule viimiseks. Ületunnitöö piirnorm on 200 tundi kalendriaastas, päevas mitte rohkem kui 4 tundi. Kohakaasluse alusel töötava isiku tööaeg ei tohi ületada 20 tundi nädalas.

Öötööks loetakse tööd õhtusel ajal ehk kella 18-22 ja tööd öisel ajal ehk kella 22-6. Ööajal on keelatud rakendada rasedat, alaealist ja töötajat, kellele see on keelatud arsti otsusega. Naisi alla 14-aastase lapsega või invaliidiga või isikuid I grupi invaliidiga võib rakendada ööajal üksnes nende eraldi nõusolekul. Üldise töötaja rakendamisel lühendatakse vahetuse kestvust ööajal 1 tunni võrra.

Töötajale võimaldatakse vaheaeg puhkamiseks ja einestamiseks maksimaalselt 2 tundi mitte hiljem kui pärast 5 tundi kestnud tööd. Töötaja võib vaheaega kasutada oma äranägemise järgi ja tal on õigus lahkuda tööterritooriumilt, kui see ei ole kollektiivlepinguga kokku lepitud teisiti. Puhkeaja algus ja lõpp määratakse kindlaks sisekorra eeskirjadega. Töödel, kus töö iseloomu tõttu pole võimalik lõunavaheaega teha, luuakse töötajale võimalus einestada tööajal. See ei lähe tööaja sisse.

Töötajal on kaks puhkepäeva nädalas. Töötajate puhkeaja hulka kuuluvad riigipühad, uusaasta ja esimese jõulupüha eel lühendatakse tööpäeva 3 tunni võrra.

Töötaja rakendamine puhkepäevadel on lubatud tema nõusolekul, välja arvatud õnnetuse korral. Puhkepäeval on keelatud rakendada tööle rasedaid, alaealisi ja samuti võib keelata puhkepäeviti tööle rakendamise arsti otsusega. Inimesi invaliidiga võib tööle rakendada vaid tema enda nõusolekul.

Puhkus tähendab töölepingu peatumist seadusega ette nähtud korras ja tingimustel. Puhkused on:

- põhipuhkus
- lisapuhkus
- vanemapuhkus
- palgata puhkus

Põhi- ja lisapuhkust antakse tööaasta eest. Tööaasta on aeg, mis algab selle tööandja juures tööle asumise päevast ja kestab järgmise aasta sama päevani. Tööaastast lühema aja eest antakse puhkust võrdeliselt töötatud ajaga. Töötajale seaduse või haldusaktiga ettenähtud puhkust võib pikendada kollektiivlepinguga. Tööandjal ei ole õigust jätta puhkust andmata ja töötajal ei ole õigust puhkusest loobuda.

Põhipuhkuse kestus on 28 kalendripäeva, kui ei ole tegemist pikendatud puhkusega. Pikendatud põhipuhkus 35 päeva on alaealistel, invaliididel ja riigivõimu- riigivalitsemis- ning omavalitsusorganite ametiisikutel. Pikendatud põhipuhkus kuni 56 kalendripäeva on ülikoolide, rakenduskõrgkoolide, koolide ja muude lasteasutuste juhtidel, teaduritel, õppejõududel, õpetajatel, kasvatajatel ning teistel pedagoogika spetsialistidel. Nende ametikohtade loetelu, kus niisugust pikendatud puhkust antakse ja puhkuse kestuse konkreetsel ametikohal kehtestab vabariigi valitsus.

Lisapuhkus. Allmaatöödel ja tervist kahjustavatel ning eriseloomuga töödel töötajatel on õigus lisapuhkusele. Lisapuhkuste pikkus määratakse kindlaks vabariigi valitsuse poolt. Lisapuhkuse võib ette

näha ka kollektiiv- või töölepingus. Täies ulatuses antakse lisapuhkust neile töötajatele, kes on allmaatöödel või tervist kahjustavatel töödel töötanud kogu tööaasta. Lisapuhkus liidetakse põhipuhkusele ja antakse sellega koos. Sõltumata töötatud ajast on esimesel aasta õigus saada puhkust täies ulatuses alaealisel, invaliidil, naisel enne või pärast rasedus- või sünnituspuhkust, mehel, kelle naine on rasedus- või sünnituspuhkusel, tööga seotud tervisekahjustuse järgselt töövõime osaliselt kaotanud töötajal ja muudel seaduse, haldusakti, kollektiiv- või töölepinguga ettenähtud juhtudel. Ja loomulikult on võimalus esimese tööaasta kestel põhipuhkust saada ka poolte kokkuleppel. Töökollektiivis koostatakse puhkuste ajakava. Selle koostamisel tööandja arvestab tööhuve, kui on kohustatud arvestama sellega, et teatud töötajatele peab andma puhkust neile sobival ajal. Need töötajad on:

1. Naised enne ja pärast rasedus- ja sünnituspuhkust või pärast lapsehoolduspuhkust.
2. Mehele naise rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal
3. Naisele, kes kasvatab kuni 3 aastast last
4. Mehele, kes üksinda kasvatab kuni 3 aastast last
5. Alaealisele ja tööga seotud tervisekahjustuste järgselt töövõime osaliselt kaotanud töötajale

Kohakaaslastele antakse puhkust samaaegselt põhitöökoha puhkusega. Kui põhikohas on puhkus pikem, antakse kohakaasluse kohal töötaja soovil palgata puhkust kuni põhikoha puhkuse lõpuni. Puhkuse kasutamist takistavateks asjaoludeks on:

1. Töötaja ajutine töövõimetus
2. Rasedus- ja sünnituspuhkusel viibimine
3. Riigi või kohaliku omavalitsusorgani poolt pandud ülesannete täitmine

Töötaja on kohustatud tööandjale teatama puhkuse kasutamist takistavatest asjaoludest. Vajaduse korral võib tööandja nõuda selle kohta dokumentaalset tõestust.

Poolte kokkuleppel võib puhkust anda ka osade kaupa, kusjuures ühe katkematu osa kestus ei või olla lühem kui 14 päeva. Puhkus vormistatakse korras, mille kehtestab tööandja. Põhi- ja lisapuhkust ning täiendava lapsepuhkuse aja eest maksab tööandja töötajale puhkusetasu. Puhkusetasu makstakse hiljemalt eelviimasel päeval enne puhkuse algust täies ulatuses. Vastasel juhul on töötajal õigus nõuda puhkuse pikendamist puhkusetasu maksmisega viivitatud aja võrra. Töölepingu lõppemisel on tööandja kohustatud töötajale maksuma kasutamata jäänud puhkuse eest rahalist hüvitust.

Mõned puhkuse eriliigid:

1. Rasedus- ja sünnipuhkus

Naisele antakse rasedus- ja sünnipuhkust 70 kalendripäeva enne ja 56 kalendripäeva pärast sünnitust. Mitmikute sünni puhul või tüsistustega sünni puhul antakse sünnituspuhkust 70 kalendripäeva. Rasedus- ja sünnituspuhkus liidetakse ja antakse täies ulatuses sõltumata lapse sündimise päevast.

2. Lapsehoolduspuhkus

Lapse emale või isale antakse tema soovil lapsehoolduspuhkust kuni lapse 3 aastaseks saamiseni. Kui ema või isa ei kasuta lapsehoolduspuhkust võib puhkuse anda lapse tegelikule hooldajale, kes peab seaduse alusel elama Eesti Vabariigis. Lapsehoolduspuhkust võib kasutada korraga või osade kaupa igal ajal kuni lapse 3 aastaseks saamiseni. Lapsehoolduspuhkust ei anta, kui laps on osaliselt või täielikult riiklikul ülalpidamisel. Lisaks sellele võidakse anda täiendavat lapsepuhkust emale või isale tema soovil igal aastal 3 päeva, kui tal on 1 või 2 ala 14 aastast last ning 6 päeva, kui tal on 3 või enam alla 14 aastast last või vähemalt 1 alla 3 aastane laps. Täiendav lapsepuhkus liidetakse põhi- ja lisapuhkusele ning antakse koos sellega või poolte kokkuleppel ka muul ajal. Lapsepuhkuse ajaks tööleping peatatakse.

3. Palgata puhkus

Töötajale võib tema avalduse alusel anda palgata puhkust poolte kokkuleppega määratud ajaks. Poolte kokkuleppel ja tööinspektori nõusolekul võib töömahu või tellimuste vähenemisel anda töötajale palgata või osaliselt tasustatud puhkust kuni 6 kuud. Tööandja on kohustatud töötaja soovil andma palgata puhkust:

- ◆ Naisele, kes kasvatab kuni 14 aastast last
- ◆ Mehele, kes kasvatab üksinda kuni 14 aastast last
- ◆ Ühele vanematest, kes kasvatab lapsinvaliidi
- ◆ Töötajale, kes on lubatud kutseõppeasutuse, rakendusliku kõrgkooli või ülikooli sisseastumiseksamitele ja muudel seaduses, haldusaktis, kollektiiv- või töölepingus ettenähtud juhtudel.

Niisugune palgata puhkus antakse töötaja soovil. Sisseastumiseksamiteks antakse palgata puhkust õppeasutuse teatise alusel selles näidatud ajaks. Muudel loetletud juhtudel antakse palgata puhkust kuni 14 päeva tööaasta keskel poolte kokkuleppega määratud aja. Kõik vaidlused võib lahendada kohtu korras.

Tagasi algusse

Töötülid

Streik on niisugune töökatkestus, mis toimub töötajate või töötajate ühingu või liidu algatusel saavutamaks tööandjalt järeleandmisi seaduslikes tööalastes nõudmistes. Töösulg on selline töökatkestus, mis toimub tööandja või tööandjate ühingu või liidu algatusel saavutamaks töötajatelt järeleandmisi seaduslikes tööalastes nõudmistes. Nii streigi kui töösulu puhul on seaduses ette nähtud vastav reguleerimisprotseduur. See on ette nähtud “Kollektiivse töötüli lahendamise seaduses”. See näe ette vastavad lepitusprotseduurid. Töökollektiivis ja piirkondlikult määratakse erilised lepitajad kuni riikliku lepitajani välja.

Töötüli korral selgitatakse välja töötüli põhjused ja pakutakse välja lahendusi. Kui lepitaja tegevus tulemusi ei anna, võidakse tüli lahendada kohtus. Streigist osavõtt on vabatahtlik. Streigiga mitteühinenud töötajate tööleasumist ei tohi takistada. Streigid on keelatud valitsusasutustes ja muudes riigiorganites, kaitseväes, kaitseorganisatsioonides, kohtutes ja tuletõrje ning päästeteenistuses. Nendes asutustes lahendatakse töötülid riikliku lepitaja vahendusel või kohtus, streiki aga kasutada ei tohi. Erinõuded on ka organisatsioonidele, mis tegelevad elanike ja majanduse esmavajaduste rahuldamisega (näiteks. tervishoiuasutused). Nendes asutustes tagab streigi või töösulu kuulutanud organ hädavajaliku tootmis- või teenindusmahu, mis määratakse kindlaks poolte omavahelise kokkuleppega. Kui kokkuleppeni ei jõuta, lahendatakse töötüli lahendamise protseduuri järgi. Lepitaja otsus on lõplik.

Lepitaja on riiklik institutsioon. Riiklik lepitaja nimetatakse ametisse vabariigi valitsuse poolt Sotsiaalministeeriumi, tööandjate liitude ja töötajate liitude ühise kokkuleppe alusel. Riiklik lepitaja määrab töötüli lahendamiseks paikkondliku lepitaja, kooskõlastades selle eelnevalt kohaliku omavalitusega või võtab töötüli lahendamise oma menetlusse.

Töökollektiivides valitakse aga töötajate esindajaks töösuhetes tööandjaga usaldusisik. Usaldusisik võib olla kas töökollektiivi liige või väljastpoolt seda ja tema valimine ei pea olema seotud töötüliga. Usaldusisik volitatakse töökollektiivi poolt ja ta võib kuuluda ametiühingusse või mõnda muusse organisatsiooni või mitte. Usaldusisik on kohustatud esindama töötajaid suhetes tööandjaga, jälgima kollektiiv- ja töölepingute täitmist ning jälgima ka tööseaduse nõuete täitmist, hoidma töötajate poolt töörahu kollektiivlepingu kehtivuse ajal, vahendama töövaidluse osapooli, vahendama tema käsutuses olevat töösuhete alast teavet nii töötajatele kui tööandjale, hoidma talle teatavaks saanud tootmis-, äri- või ametisaladust. Usaldusisikul on ka laialdased õigused: õigus takistamatult tutvuda töötingimustega ja korraldusega tootmiskohtadel, saada tööandjalt oma volituste täitmiseks vajalikku infot, peatada teatud tingimustel töölepingu lõpetamine koondamiste tõttu, saada tööandjalt infot töösuhetest tulenevate vaidlusküsimuste kohta, levitada takistamatult tööalast ja töötajate ühingu tegevust kajastavat teavet, kasutada oma ülesannete täitmiseks kokkuleppel tööandjaga töö-

andja vahendeid, informeerida ettevõtte omanikku, valitsusasutusi, töötajate ühinguid tööandja poolt toime pandud tööseaduste, kollektiiv- ja töölepingute rikkumisest.

Töödistsipliin e. töötajate distsiplinaarvastutus

Niisugused süüteod, millele järgneb distsiplinaarkaristus, on töötajate distsiplinaarvastutuse seaduse järgi:

1. Töötajapoolme kohustuste süüline rikkumine, samuti tööl joobnuna viibimine
2. Süüline tegu, mille tõttu töötaja kaotas tööandja usalduse
3. Töötaja poolt toime pandud vääritud tegu

Distsiplinaarkaristusena võib rakendada järgmisi karistusi:

1. Noomitus
2. Rahaträhv, mis ei ületa töötaja kümnekordset keskmist päevapalka
3. Töölt kõrvaldamist palga maksmise peatamisega mitte üle 10 järjestikuse tööpäeva
4. Töölepingu lõpetamine

Distsiplinaarkaristuse määramise õigus kuulub tööandjale, samuti tema selleks volitatud esindajale. Distsiplinaarkaristust võib määrata 6 kuu jooksul alates süüte toimepanemise päevast, kuid sealjuures hiljemalt 1 kuu jooksul alates päevast, mil süüteost sai teada isik, kellele töötaja töökorras allub. Tööandjal on õigus nõuda süüdlaselt kirjalikku seletust süüte kohta. Töötaja keeldumine seletuse andmisest, samuti seletuses valeandmete esitamine ei ole distsiplinaarkaristuse määramise iseseisvaks aluseks.

tööandjal on õigus nõuda oma töötajalt, kes oli süüte tunnistajaks kirjalikku seletust süüte kohta. Tunnistaja on kohustatud seletuse andma. Siin keeldumine või valeandmete esitamine on iseseisva distsiplinaarkaristuse aluseks, v.a. siis, kui tunnistajaks on üleastuja lähedane sugulane. Distsiplinaarkaristuse võib määrata ka seletust nõudmata, kui süütegu on tõendatud muude tõenditega. Töötaja võtmine haldusvastutusele, kriminaalvastutusele või materiaalsele vastutusele ei taksita sama teo eest distsiplinaarkaristuse määramist. Palgamaksmise peatamisega töölt kõrvaldada ei saa töötajat, kelle kohta tööandjal on dokument, mis tõendab, et ta:

1. On rase, lapsinvaliidi või alla 3 aastase lapse ema
2. Kasvatab ilma emata lapsinvaliidi või 3 aastast last
3. On lapsinvaliidi eestkostja või hooldaja
4. On kohustatud maksma tervisekahjutuse tekitamise või toitja surma põhjustamise korral väljamõistetud hüvist.

Vaidlused distsiplinaarkaristuse määramise kohta lahendatakse kohtus. Töötaja võib pöörduda kohtusse 1 kuu jooksul arvates päevast, mis järgnes päevale, mil ta sai teada või pidanuks teada saama karistuse määramisest.

[Tagasi algusse](#)

Haldusõigus

Haldusõigus on õigusharu, mis reguleerib suhteid riigivalitsemise valdkonnas. Põhiline vastutus normide rikkumise eest on ette nähtud haldusõiguse rikkumise seadustikus (Riigi Teataja 1995 nr. 76-78).

Halduskaristust haldusõiguse rikkumise eest määrab selleks volitatud ametiisik, halduskohtunik, või kohus vastavalt oma pädevusele. Eeskirjad, mille rikkumise eest haldusvastutus kehtestatakse, võivad olla kehtestatud seadusega, valitsuse määrusega või vabariigi valitsuse poolt kehtestatud korras.

Kohalike omavalitsuste volikogudel on õigus kehtestada eeskirju, mis käsitlevad:

1. Koerte ja kasside pidamist
2. Taksoteenindust
3. Turul ja tänaval kauplemist
4. Avalikku korda
5. Heakorda ja kaevetöid
6. Koormiste täitmist

Kohaliku omavalitsuse poolt kehtestatav vastutus peab olema kooskõlas haldusõiguse rikkumisseadustikuga. Haldusõiguslikku vastutust käsitlevad sätted ei oma tagasiulatuvat jõudu, v.a. juhul, kui nad kergendavad karistust või kehtestavad teo karistamatuse.

Haldusõiguse rikkumine

Haldusõiguse rikkumine on süüline tegu, kas tahtlik või ettevaatamatu, mis väljendub tegevuses või tegevusetuses, mille eest seadusega on ette nähtud halduskaristus. Haldusvastutusele võetakse juhul, kui see tegu ei too kaasa kriminaalvastutust. Haldusvastutusele võib võtta isiku, kes enne haldusõiguse rikkumist on saanud 15 aastat vanaks. Haldusõiguse rikkumise subjektiks on küllalt sageli ametiisik, kui see isik on jätnud täitmata temal lasuvad juriidilised kohustused. Ametiisik on isik, kellel on ametiseisund ükskõik millisel omandivormil põhinevas asutuses, ettevõttes või organisatsioonis, kui temale on riigi, kohaliku omavalitsuse asutuse või omaniku poolt pandud haldamis-, järelvalve-, juhtimis-, operatiivse-, organisatsioonilise-, materiaalsete väärtuste liikumist korraldavad või võimuesindaja ülesanded.

Välismaalased vastutavad haldusõiguse seaduse rikkumise eest samuti nagu Eesti Vabariigi kodanikudki, kui neil puudub immunitet. Haldusvastutusele ei kuulu isik, kes õigusrikkumise ajal oli süüdimatus seisundis.

Halduskaristus

Halduskaristus on sunnivahend, mida kohaldatakse haldusõiguse rikkumise eest nii õigusrikkuja karistamiseks kui ka uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks. Halduskaristuste liigid:

1. Rahatrahv
2. Eriõiguste äravõtmine
3. Haldusarest

Rahatrahv ja haldusarest on põhikaristused, eraõiguste äravõtmine võib olla nii põhi- kui ka lisakaristus. Lähemalt halduskaristuse liikidest:

1. Rahatrahv
Rahatrahvi määramisel lähtutakse päevapalgast. Selle arvutamise aluseks on haldusõiguste rikkumise ajal Eesti Vabariigis valitsuse poolt kehtestatud minimaalne palk. See jagatakse 30 ja saadakse päevapalk. Rahatrahvi minimaalmäär on pool päevapalka ja maksimaalne määr 200 päevapalka. Haldusõiguse rikkumise asja arutama volitatud ametiisik võib määrata trahvi kuni 10 päevapalga ulatuses. Tööinspeksiooni-, tarbijakaitse-, konkurents-, standardi-, tervisekaitse-, maksu- ja piirivalveametnik ning looduskaitseametnik võib määrata rahatrahvi kuni 50 päevapalga ulatuses, halduskohtunik kuni 200 päevapalgani. Kuni 5 päevapalga suuruse trahvi võib määrata sa sisse nõuda haldusõiguse rikkumise kohas. Erand sellest üldkorrast on kehtestatud krediitiasutustes. Seal lähtutakse süüdlase päevapalgast.

2. Eriõiguste äravõtmine

Eriõiguste äravõtmist kohaldatakse tähtajaga kuni 3 aastat. See tähtaeg ei või olla lühem kui 15 päeva. Eriõigused, mis kuuluvad halduskaristusena äravõtmisele, on:

- Liiklusvahendi ja õhusõiduki juhtimise õigus
- Jahipidamise ja kalapüügi õigus

Õhusõidukiks loetakse aparaati, mis püsib atmosfääris selle aparaadi ja õhu vastastikusel toimel, v.a. õhkpadjal liikuvad aparaadid. Liiklemisvahendi kasutamise õigust ei saa ära võtta isikult, kes kasutab liiklusvahendit invaliidsuse tõttu, v.a. juhul, kui ta juhtis ebakaines olekus. Eriõiguse äravõtmise põhikaristusena otsustab asja arutama volitatud ametiisik või halduskohtunik.

3. Haldusarest

Haldusarest määratakse tähtajaga kuni 30 ööpäeva. Haldusaresti ei või määrata ja kohaldada raseda suhtes, isiku suhtes, kes üksinda kasvatab kuni 15 aastast last ja I ja II grupi invaliididele. Haldusaresti määrab kohtunik.

Halduskaristuse kohaldamine

Halduskaristuse määramisel arvestatakse õiguserikkumise laadi, rikkuja isikut, vastutust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, varalist seisundit. Kergendavad asjaolud on:

1. Süüdlase puhtsüdamlik kahetsus
2. Süüdlase poolt õigusrikkumise kahjuliku tagajärje ärahoidmine, tekitatud kahju vabatahtlik hüvitamine või kõrvaldamine
3. Haldusõiguse rikkumine tugeva hingelise erutuse mõjul või raskete isiklike või perekondlike asjaolude kokkusattumisel
4. Haldusõiguse rikkumine alaealise poolt
5. Haldusõiguse rikkumine raseda poolt

Raskendavad asjaolud on:

1. Edasine õigusevastane käitumine hoolimata selleks volitatud isikute nõudmisest see lõpetada
2. Halduskorras karistatud isiku aasta jooksul vähemalt teistkordne samalaadne haldusõiguste rikkumine
3. Haldusõiguste rikkumine ametisiku poolt

Kahe või enama haldusõiguse rikkumise eest määratakse ühele isikule halduskaristus iga rikkumise eest eraldi. Kui isik on samaaegselt toime pannud mitu samalaadilist haldusõiguse rikkumist, siis karistus nende eest määratakse sanktsiooni piires, mis on kehtestatud neist kõige raskema haldusõiguse rikkumise eest. Võib küll määrata haldusõiguse rikkumise eest kergema karistuse kui seadus ette näeb, arvestades õigusrikkumise asjaolusid ja süüdlase isikut, kuid otsuses peavad olema märgitud vastavad motiivid.

Halduskaristuse võib reeglina määrata mitte hiljem kui 2 kuu jooksul selle avastamise päevast alates. Jätkuva haldusõiguse rikkumise korral aga mitte hiljem kui 2 kuu jooksul selle avastamise päevast alates. Ühelgi juhul aga ei või halduskaristust määrata, kui haldusõiguse rikkumise päevast on möödunud aasta või rohkem. Haldusõiguse rikkuja on kohustatud hüvitama haldusõiguse rikkumisega tekitatud kahju. Kui halduskorras karistatud isik 1 aasta jooksul pärast karistuse täideviimise lõppemist ei ole toime pannud uut haldusõiguse rikkumist ei peeta teda halduskorras karistatuks.

Haldusõiguse rikkumises tehtud otsuse peale võib isik, kelle suhtes see on tehtud, samuti kannatanu või nende poolt volitatud isikud edasi kaevata 10 päeva jooksul halduskohtunikule. Halduskohtuniku otsuse peale saab apellatsiooni korras kaevata ringkonnakohtusse.

[Tagasi algusse](#)

Kriminaalõigus

Kriminaalvastutus

Kriminaalvastutusele kuulub ainult see isik, kes on süüliselt toime pannud kriminaalkoodeksis ettenähtud teo. Kriminaalkorras karistamine toimub ainult kohtuotsuse järgi ja ainult seadusega ettenähtud korras. Teo karistatavus määratakse teo toimepanemise ajal kehtinud seadusega. Kriminaalseadus omab tagasiulatuvat jõudu, kui ta tunnistab teo karistamatuks või kergendab karistust. Kuritegu on kriminaalkoodeksis ettenähtud tegu ja ei mingi muu tegu.

Kuriteol on kolm raskusastet:

I aste. Esimese astme kuritegu on tahtlikult või ettevaatamatult toimepandud tegu, mille eest kriminaalkoodeksis raskeima kaotusena nähakse ette vabaduskaotus üle 8 aasta või surmanuhtlus.

II aste. Teise astme kuritegu on tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu tehtud tegu, mille eest kriminaalkoodeksis nähakse ette raskeima karistusena vabaduskaotust mitte üle 8 aasta.

III aste. Kolmanda astme kuritegu on tahtlikult või ettevaatamatusest toimepandud tegu, mille eest kriminaalkoodeksis nähakse ette mittevabaduskaotuslik karistus, s.t. rahaträhv, teataval ametikohal töötamise või tegutsemise õiguse äravõtmine või arest.

Kuritegu võib olla toime pandud tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu. Tahtlus võib olla otsene või kaudne, ettevaatamatus on kas kergemeelsus või hooletus. Tahtlus on otsene, kui isik saab aru oma tegevuse või tegevusetuse tagajärgedest ning soovib nende tagajärgede saabumist. Tahtlus on kaudne, kui isik saab aru oma tegevuse või tegevusetuse laadist ja tähendusest ning näeb ette selle tegevuse tagajärge, kuigi ta seda otse ei soovi, ta mõonab selle saabumise võimalust. Ettevaatamatuks loetakse tegu siis, kui isik saab aru oma tegevuse või tegevusetuse laadist ja tähendusest ning näeb ette selle tagajärge, kuid kergemeelselt loodab, et sellist asja ei juhtu. Ettevaatamatus jaguneb hooletuseks ja kuritegelikuks kergemeelsuseks. Kuritegu on toime pandud kergemeelsuse tõttu, kui isik ei saanud aru oma tegevusest või tegevusetusest, kuigi võis aru saada, ning lootis kergemeelselt tagajärgede mittesaabumist.

Kriminaalvastutusele kuulub isik, kes enne kuriteo toimepanemist on saanud 15 aasta vanuseks. Teatavate raskemate kuritegude eest kannab vastutust ka 13 aastane isik. Vanuse ülempiiri kindlaks määratud ei ole. Kriminaalvastutusele ei kuulu isik, kes kuriteo toimepanemise ajal oli süüdimatus seisundis, s.t. ta ei olnud võimeline endale aru andma oma teost ja seda tegu juhtima vaimuhaiguse, vaimutegevuse ajutise rikke, nõrgamõistuslikkuse või muu haigusliku seisundi tõttu. Isik, kes pani teo toime joobeseisundis, ei vabane kriminaalvastutusest. Kriminaalvastutusele ei võeta isikut, kess pani teo toime hädakaitstes, kui ta sealjuures ei ületanud hädakaitse piire. Samuti ei vastuta teo eest inimene, kes pani selle toime hädaseisundis.

Diplomaatilist puutumatust omavate isikute kuritegusid lahendatakse diplomaatilisi kanaleid pidi. Diplomaatilist puutumatust omav isik võidakse võtta kriminaalvastutusele, kui selleks saadakse riigi poolt nõusolek.

Kuriteo ettevalmistamise eest ja kuriteokatse eest mõistetakse karistus selle paragrahvi järgi, mis näeb ette vastutust antud kuriteo eest. Erinevus on selles, et karistuse määramisel kohus arvestab toimepandud teo

raskust ja laadi, kuritegeliku kavatsuse teostamise alget ja põhjusi, mille tõttu tegu jäi lõpule viimata. Kuriteo ettevalmistamine on kuriteo toimepanemiseks vahendi või riista ettevalmistamine või hankimine, olukorra loomine või tingimuste ettevalmistamine. Kuriteo riist on valmis või kohaldatud vahend kuriteo läbi viimiseks, näiteks auto või redel.

Kuriteokatse on selline tahtlik tegu, mis on vahetult suunatud kuriteo toimepanemisele, kuid ei viidud lõpuni põhjusel, mis ei olenenud süüdlase tahtest. Süüdlane kannab vastutust täies ulatuses. Isik, kes vabatahtlikult loobus kuriteo lõpuleviimisest kuulub kriminaalvastutusele ainult sel juhul, kui tema poolt faktiliselt toime pandud tegu sisaldab mõne teise kuriteo tunnuseid.

Kuriteost osavõtjad vastutavad samuti kuriteo toimepanemise eest. Kuriteost osavõtjateks on täideviija, organisaator, kihutaja ja kaasaaitaja. Organisaator on isik, kes organiseeris või juhtis kuriteo toimepanemist. Kihutaja on isik, kes kallutas teist kuritegu toime panema või kes aitas kaasa kuriteo toimepanemisele nõuande, juhutusega, vahendi või riista andmisega, takistuse kõrvaldamisega, s.t. soodusolukorra loomisega. Kuriteole kaasaaitajaks loetakse ka isikut, kes eelnevalt lubas varjata kurjategijat, vahendit või kuritegelikul teel saadut.

[Tagasi algusse](#)

Kuriteo varjamine

Kuriteo toimepannud isiku, teo toimepanemise vahendi või riista või kuritegelikul teel saadu eelnevalt mittelubatud varjamine toob kaasa kriminaalvastutuse juhul, kui tegemist oli I astme kuriteoga. Kriminaalvastutusele eelnevalt mittelubatud varjamise eest ei võeta abikaasat, vanemaid, lapsi, lapsendajaid, vendi, õdesid, vanavanemaid ning lapselapsi. Samad reeglid, mis käivad mittelubatud varjamise kohta, käivad ka miteteatamise kohta.

Karistus

Karistus on sunnivahend, mida kohaldatakse kuriteo toimepanemises süüdimõistetu suhtes. Seda tehakse kohtuotsuse alusel. Karistus seisneb süüdimõistetu õiguste kitsendamises või äravõtmises vastavalt kriminaalseadusele. Kriminaalkoodeks rõhutab, et karistuse eesmärk ei ole füüsiline kannatuste tekitamine ja inimväärikuse alandamine. Karistus on suunatud sellele, et süüdimõistatud ega teised isikud edaspidi ei paneks toime niisuguseid tegusid. Ühtlasi avaldatakse karistusega riiklikku hukkamõistu kuriteo toimepanija suhtes.

Kohus võib mõista järgmisi kriminaalkaristusi:

1. Rahatrahv
2. Teataval ametikohal töötamise või teataval tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmine.
3. Arest
4. Vabaduskaotus

Kõiki neid võib kohus mõista põhikaristusena. Rahatrahvi või teataval ametikohal töötamise või tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmist võib kohus mõista ka lisakaristusena arestile ja vabaduskaotusele. Sama karistus võib olla samal ajal põhi- ja lisakaristus. Erakorraliselt on lubatud esimese astme kuritegude tahtliku toimepanemise eest mõista ka surmanuhtlust mahalaskmise läbi. Seda ei kohaldata aga naistele ja isikutele, kes kuriteo toimepanemise ajal on nooremad kui 18 aastat või vanemad kui 65 aastat. Armuandmise korras võib surmanuhtluse asendada eluaegse vabaduskaotusega kinnises vanglas.

Kriminaalkaristused:

1. Vabaduskaotus

Võib mõista 3 kuud kuni 15 aastat. Isikule, kes oli teo toimepanemise ajal noorem kui 18 aastat võib mõista vabaduskaotust 3 kuud kuni 8 aastat. Täiskasvanud kannavad vabaduskaotust kinnises, poolkinnises ja avavanglas, alaealised noortevanglas.

2. Teataval töökohal töötamise või teataval tegevusalal tegutsemise õiguse äravõtmine

Seda võib kohus mõista põhi- või lisakaristusena 1 kuni 3 aastat. Kui seda mõistetakse lisakaristusena vabaduskaotusele või arestile, siis hõlmab see karistus põhikaristuse kandmisaja ja lisaks kohtuotsuses kindlaksmääratud aja.

3. Rahatrahv

Rahatrahv on rahaline sissenõue, mille kohus võib mõista kuni 900 päevamäärani. Rahatrahvi päevamäär arvestatakse süüdimõistetu keskmise päevasissetuleku järgi pärast maksude mahaarvamist, võttes arvesse tema perekondlikku ja majanduslikku seisundit. Kohus võib rahatrahvi mõistmisel määrata trahvi maksmise osade kaupa. Rahatrahvi ei saa mõista alaealisele, kellel puudub iseseisev sissetulekuallikas. Kui isik hoiab kõrvale rahatrahvi maksmisest, võib kohus selle asendada aresti või vabaduskaotusega. Ühele päevale vabaduskaotusele vastab 1 päev aresti või 3 rahatrahvi päevamäära. Vara konfiskeerimine on võimalik erikonfiskeerimisena. Erikonfiskeerimise korras kuuluvad äravõtmisele kuriteo toimepanemise vahendid, riistad ning kuriteo läbi omandatud vara. Aga samuti kriminaalasja menetlusel avastatud aine või ese, mida võib omastada ainult eriloaga, aga see luba puudub.

[Tagasi algusse](#)

Karistuse mõistmine

Karistust mõistab kolmeastmeline kohus. Kohus kohaldab seaduse piires ettenähtud karistusi. Karistuse mõistmisel ei tohi kohus üle karistuse ülempiire.

Karistuse mõistmisel kohus arvestab toimepandud kuriteo raskust ja laadi, süüdlase isikut ning vastutust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid. Kergendavad asjaolud on:

1. Toimepandud kuriteo kahjuliku tagajärje ärahoidmine või tekitatud kahje vabatahtlik hüvitamine või kõrvaldamine süüdlase poolt
2. Kuriteo toimepanemine raskete isiklike või perekondlike asjaolude kokkusattumisel
3. Kuriteo toimepanemine ähvarduse, sundimise või materiaalse, teenistusliku või muu sõltuvuse mõjul
4. Kuriteo toimepanemine tugeva hingelise erutuse mõjul, mille kannatanu on esile kutsunud oma mitteõiguspärase teoga
5. Kuriteo toimepanemine alaealise poolt
6. Kuriteo toimepanemine raseda poolt
7. Puhtsüdamlik kahetsus või süü ülestunnistamisele ilmutamine
8. Hädaolukorras

Kohus võib karistuse mõistmisel arvestada ka teisi kergendavaid asjaolusid, mis kriminaalseaduses ei ole loetletud.

Raskendavad asjaolud on:

1. Kuriteo toimepanemine isiku poolt, kes varem on pannud toime mingi kuriteo ja karistus selle eest ei ole veel kustunud. Kohus võib seda ka mitte lugeda raskendavaks asjaoluks, arvestades kuriteo iseloomu.
2. Kuriteo toimepanemine organiseeritud grupi poolt
3. Kuriteo toimepanemine omakasu või muul madalal ajendil või süstemaatiliselt
4. Kuriteoga raske tagajärje põhjustamine

5. Kuriteo toimepanemine lapseealise, kõrges vanuses või abitus seisundis oleva isiku, vaimuhaige või nõrgamõistusliku isiku suhtes või ära kasutades teise isiku teenistuslikku alluvust või muud sõltuvust süüdlasest
6. Alaealise või teise teovõimetu isiku kihutamine kuriteo toimepanemisele või ahvatlemine kuriteost osavõtule, samuti kuriteo toimepanemisel isiku ärakasutamine, kes ei kuulu kriminaalvastutusele
7. Kuriteo toimepanemine erilise julmusega või kannatanu mõnitamisega
8. Kuriteo toimepanemine ühiskondliku õnnetuse tingimuste ärakasutamisega
9. Kuriteo toimepanemine üldohtlikul viisil
10. Kuriteo toimepanemine joobeseisundis. Seda võib kohus vahel mitte arvestada
11. Kuriteo toimepanemine erakorralise või sõjaseisukorra ajal
12. Kuriteo toimepanemine hõlbustamiseks ametliku vormirietuse või ametitunnuse kasutamine

Vastutust raskendavad tunnused on antud ammendava loeteluna.

[Tagasi algusse](#)

Karistuste liitmine

Kui isik tunnistatakse süüdi kahe või enama kuriteo toimepanemises, siis kohus, mõistes karistuse eraldi iga teo eest, mõistab lõpliku karistuse kuritegude kogumi eest. Sealjuures kohus kas loeb kergema karistuse kaetuks raskemaga või liidab mõistetud karistused täies ulatuses või osaliselt.

Karistusest vabanemine

Kui kohus leiab, et mõistetud vabaduskaotuse ärakandmine süüdimõistetu poolt ei ole otstarbekohane, võib ta määrata, et karistust ei pöörata täitmisele kui süüdimõistetu ei pane kohtu poolt määratud katseaja kestel toime uut kohtulikku kuritegu. Katseaeg on 1 kuni 3 aastat. Samas võib kohustada tegema positiivseid tegusid (ravikuur, kooli õppima jne.) Kriminaalkuriteod on kriminaalkoodeksis antud vastavalt kuriteo liikidele. Kokku on 10 liiki, algavad riigivastastega ja lõpevad kaitseteenistuse alaste kuritegudega.
